CENTRALE V. E.

R. BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE V. E. II
ROMA
8
45 A
10

IACOBI PONTANI

DE SOCIETATE IESV.

PROGYMNASMATVM LATINITATIS, SIVE DIALOGORVM SELECTORVM.

LIBRI DVO.

Ad vſum primæ & ſecundæ ſcholæ Gramatices.

45 A 10

OLISIPONE.

Cum Priuilegio & facultate ſuperiorum.

Ex officina Alexandri de Siqueyra.

Expenſis Georgij Artur, 1597.

59

LEGI hos [illegible]ogymnaſmatum latinitatis ſiue Dialogorum ſelectorum libros duos à Patre Iacobo Pontano editos;nihil habent quod vel orthodoxæ fidei,vel bonis moribus contradicat,quin potius affirmo opus eſſe rebus literarijs perq; vtile & neceſſarium,ac proinde dignum vt iterum typis mãdetur.

Fr.Manoel Coelho.

VISTA a informação,podemſe imprimir eſtes Dialogos, & depois de impreſſos tornem ao Cõſelho pera ſe conferirem,& ſe dar licença pera correrẽ. Em Lisboa 25. de Abril de 1597.

Diogo de Souſa. *Marcos Teixeira.*

ILLVSTRIBVS, GENEROSIS, NOBILIBVS, HONESto loco natis adoleſcentulis, per Gymnaſia Societatis IESV Grammaticæ ſtudioſis.

IACOBVS PONTANVS.

Ex eadem Societate IESV.

S. P. D.

LACEdæmoniorum Regem Ageſilaum, & Philoſophiæ parentem Socratem aliquando domi cum pueris ſuis equitaſſe ludibundos in arundine ſcriptum lego: Quod factum ſi quiſpiam in tam grauibus, fortitudineq́; ac ſapientiæ laude præſtantibus viris ad leuitatem potius, quàm ad pietatem, & ad illum dulciſſimum affectum, quem erga natos, præſertim teneros ac puſillos natura parentibus inuſſit, referendum putabit, non falsò ipſe leuis,

parum

parumq́ in ſententia dicenda prudens habebitur. Hæc Ageſilaus ipſemet, videte, quàm vrbanè docuerit. Prætereuntem fortè amicum & nouitatem rei admirantem aduocans rogauit, ne cui ante narrare vellet, quod improuisò aſpexiſſet, quam ipſe quoque ligitimos liberos quæſiuiſſet, ex quo diſcere hominem cupiebat, quod ipſe tum ſentiret, illum ſimiliter cùm tempus veniſſet ſenſurum eſſe: & neminē ſcire ſatis poſſe, quo pacto afficerentur parentes erga liberos, qui ipſe nondum pater vocaretur. Dicet aliquis, quorſum tendit hæc tam feſtiua commemoratio? quid tibi tam ſuaui exemplo petis? Quid petam? Hoc certè; Præceptores, eoſque potiſſimum, qui nulla mercede præceptores ſunt, parentes alteros numerari oportere, qui quod genitum eſt, de integro, ac multò nobilius gignunt, quoniam paulùm diſtantes à conditione belluarum, homines, id eſt, Deo proximos efficiunt. Nec vlla mater vllo in ſæculo tam florenti ſpecie ſobolem partu dedit, qua non formoſiorem probatiſſimi Præceptoris induſtria procrearit. Atque vt ſoli norunt, quomodo affecti ſint erga filios, qui ſuo eos ſatu conceptuq́ ediderunt: ſic ſoli Doctores ac Magiſtri ſciunt, quantopere, & quàm ſanctè ac diuinè diligant, quos erudiendos ſuſceperunt: quorum cauſa ipſemet repueraſcere, ſeſeque

ad anguſtos illorum captus demittere, diſcentibus blandiri, & vt breui comprehendam, ita eos tractare non dedignantur, quaſi cum ipſis in arundine lõga obequitarent. Omnis autem labor, omnis cura & ſollicitudo in filiorum ſuorum animis fingendis, & ad ſuam maturitatem perducendis conſumitur: qui quanto corporibus è materia diſſolubili coagmentatione concretis antecellunt, tanto hi ſecundi parentes prioribus anteire cenſeantur. Non enim ſi ſine illis in hanc lucem ingreſſi nunquam eſſemus, ideò etiam Magiſtris præſtare dicendi ſunt. Sed quem admodum qui corpus generauerũt, plus amãt filios, quàm amantur à filijs: ſic plerumq; ardentiùs amantur à Magiſtris diſcipuli, quàm à diſcipulis Magiſtri, quorum virtuti non poteſt optabilior aut cumulatior perſolui merces, quàm præſentes culturæ fructus, & recentibus animis eximia per laborem ſuum, & in omnem vitam parta vtilitas. Quam ob rem cauſſæ nihil eſt, cur ego vos ad redamãdos præceptores adhorter, cùm ipſimet quotidie ante oculos eos habeatis, & modis omnibus eorundem erga vos charitatem beneuolentiamq; maximam experiamini. Quia verò in omni diſciplina etiam muti quidam Magiſtri ſunt, qui ſcriptis libris nos docẽt, non poterit quiſquam dubitare, quin illis quoque

pars amoris remetienda ſit: in quorum ordinem cũ non meo arbitrio, ſed alieno imperio venerim, & voluntatis erga vos meæ hac ſecunda huius libelli editione nouum teſtimonium attulerim, ſi denuo tã multos atque ingenio excellentes adoleſcentes mei cupidos ac memores factos, vt ſæpe alias, intellexero, gaudia pectus meum etiam atque etiam pertentabunt. Valete. Auguſtæ, XIV. Kalend. Feb. XCI.

PROGYMNASMATVM LATINITATIS, SIVE DIALOGORVM *SELECTORVM.* LIBER PRIMVS.

PRO PRIMA SCHOLA GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.

PROGYMNASMA, SIVE DIALOGVS *PRIMVS.*

Filius paruulus à matre Magiſtro commendatus.

MATER, PVER, LVDIMAGISTER.

MATER. Narciſſule, agedum onera palliolo humeros tuos, & actutum ſequere me.

 P. Quò

P. Quò cōceſſura es mater? M. In locū periucūdum, perq; amœnū & ſalutarē. P. In hortū? M. Etiā, in hortū ibimus. P. Tollā ergo mecū corbulā meā ad poma & floſculos colligēdos. M. Non opus iſtis corbulis ad hæc poma, atq; ad iſtos flores, eius, de quo loquor hortuli aſportādos: moue te ocyus. P. Nō intelligo mater, quorsū me ductura ſis. M. In ſcholā ad Magiſtrū te ducā, ô fili, ibi latinitatis tyrociniū pones, poſteaquam intra domeſticos parietes à Pædagogo vſque ad hoc temporis legere, & formas literarum quoquo modo pingere doctus es. P. Hei, nolo in ſcholam itare. M. Caue ſis malam rem; debes velle quæ pater, & ego volumus. P. Virgas pertimeſco, quibus me præceptor aſsiduiſsimè tractaturus eſt. M. Ne timueris, mitiſsimus, atque leniſsimus homo eſt, puero ſque dociles, ac morigeros amat vnicè, nec eos digito attingit. P. Miſſum me fac iſto anno, inſequenti, quod conſtitutum habes, tranſige. M. Opprime os, & ſequere. P. Sequor. M. Hem, illæ ſunt ędes, illic eſt Gymnaſiū, quò maturo pergere. At ipſe Ludimagiſter eccū prodit foras. Cū proximè acceſſerimus, primū nudato capite inflecte aliquantum genua,

nua, deinde dexterã manũ tuá oſculatus eidẽ porrige. Aſtabis autẽ ſolo fixos tenẽs oculos, & quàm modeſtiſsimè placidiſsimeq; ad interrogata reſpõdebis. P. Vt iubes mater. L. Salue bona fœmina cũ iſtoc paruulo tuo. M. Salue multùm vir literatiſsime. L. Tuáne iſthæc ſoboles! M. Mea, DEO ſint laudes, cui in acceptis refero. L. Quid venis? in meámne fidem ac poteſtatẽ permiſſura filiolũ tuũ? M. Ea propter huc me affero, mi Domine, & te rogo, atq; oro, inſtitue mihi hũc puerum literarũ, atque morũ prçceptis, pro eo accõſueuiſti diligẽtèr. Pretiũ tibi largè cumulateq; perſoluá, & ille qui omnibus õnia muneratur Chriſtus maioribus te prçmijs in cœlo dignabitur. L. Ita ſpero quidẽ. Tibi autẽ affirmo, me in iſto puerulo informãdo nullá laboris partẽ prçtermiſſurũ. Hoc porrò fidelis ac piç matris eſt munus, quo tu perfũgeris modò; optare ſcilicet, & curare ſuos erudiri liberos: ne ſi máſerint literarum imperiti, atque rudes, haud minus differant à doctis, quá arbores infructiferç à fructiferis, equi indomiti à domitis, & à viuis mortui. Qui vocare? mi paruule. P. Narciſſus. L. Conueniunt rebus nomina ſæpe ſuis.

Perquàm ſcitus puer natus eſt tibi,& præſagũ ipſi nomen indidiſti: Viſura es aliquãdo hũc virtute, & ſapientia florentiſsimum, Deum quæſo,vt vitæ tuæ ſuperſtes ſit. M. Ille idem faciat, vt huic formæ mores conſimiles ſint, aptæque membrorum compoſitioni,& coloris ſuauitati,præclara animi ſpecies olim pulchritudoque reſpondeat. L. Iámne legere nôſti, Narciſſe? P. Noui. L. Et Ducere literas? P. Ita.L. Lege quod typis impreſſum cernis in hac paginula. P. *Cum & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidiſſet, vt mihi cum imperio in prouinciam proficiſci neceſſe eſſet, in multis, & varijs moleſtijs, legationibusq́; meis hæc vna conſolatio occurrebat,quòd neque tibi amicior.* L. ſufficit,perfectè legis·libentèr ne frequentabis ſcholas? M. Permetuit virgas, Domine, vt pueritiæ mos fert,alioquin non inuitus diſcit. Veruntamen in hoc metu illum eſſe haud inutile eſt.L.O Narciſſule;habe bonum animum: Niſi fueris incredibiliter turbulentus,& ſegnis (quod minimè futurum credo) nihil graue patieris, ſed primũ apud me amicitiæ locum tenebis diſputatorum duces familiam,ſedebis loco primario, & quam ſæ-

piſsimè

piſsimè brauio potière. Nec me defectura eſt pomorum, ficuum, amygdalarum, & ſacchari copia, vnde crebra ſedulitati tuæ dem munuſcula. Tu, matrona, cures licet, ne domi nimiū luſibus vacet inter coæuos ſuos, néue mulierum ancillarum blandimentis abſtrahatur à ſtudijs. Prouideas ne abſit à ſchola, niſi forſitā morbo teneatur. Progreſſus plurimùm impedit abſentia. M. Scilicet ita res eſt. Satis contentè illū habeo, neque ſinam vt abſit à gymnaſio. L. Emes libellos illi ad hanc ſcholam neceſſarios, & in diebus paucis in ludum mittes. M. Etiam. L. Vale. M. Communis ille omnium magiſter, & imperator DEVS te noſtræ iuuentutis moderatorem lectiſsimum longiſſimo tempore viuum, ac ſoſpitem præſtet.

PROGYMNASMA SECVNDVM.

Elementorum conformatio.

IOSIAS, EXVPERIVS.

IOSIAS. O ſcitiſsimum archetypon, ô ſpecioſiſsimas literas, ô illecebras. Diuina, quod

aiũt virgula adeptus es hanc elegantiam. Sed vnde? E. Meus germanus patris iuſſu manu ſua mihi cõfecit. I. Vbi porrò ipſe didicit ductus hoſce belliſsimos? E. Semper huius artificij cupidus fuit, & in quendam magiſtrũ, anno proximo ſuperiore, incidit, qui Latinas, Græcas, Germanicas pingebat excellentiſsimè. I. Exemplar, & pro totypon quoddã mihi quoque datũ eſt muneri ab amico: verùm præ tuo ſordet. En. E. Quare contemnis? Si ad iſtum modum ac formam effinxeris elementa, vti in hac tua papyro efficta cõſpiciuntur, iudicabo te oleũ nõ perdidiſſe. I. Atqui optima imitandi cupido aſsiduè verſat animum meũ. E. Atqui hîc nõ quæritur optimũ. I. Laudatur tamẽ. E. Nõ nego. I. Oſtẽde ſis mihi tuã manũ. E. Ecce. I. Quaſdã exprimis propemodũ perfectè, quaſdã nõ aſſequeris, quod pace dixerim tua. E. Paulatim, & cõſuetudine imitãdi aſſequar. I. Prô quàm decẽtia f, quàm decora p. q. & omnes deniq; caudatas literas facit ille frater tuus? E. Quid notas grandiores? nõne amas? I. Mirifice. E Aſpice A, vide D, & M, tanquã ſi ex typis æneis in chartam eſſent impreſſæ. I. Ipſa verò quæ alphabeto ſubiecta

eſt

eſt ſcriptura quā ad lineā rectā ſine linea directis verſibus? quàm æqualibus ſurſum ac deorſum elemētis? Vnū te volo. E. vel decē. I. Nónne tibi præcepta dat pingendi, & lapſus corrigit? E. Certè: & nonnunquā ſua manum meā, tenentē calamū cōprehendit, atq; alienis digitis pingit, vt ego tractibus literarum hac ratione aſſueſcā. I. Inires à me non vulgarem gratiā, ſi exemplū à fratre mihi curares. E. Difficulter inducam. Nihilominus quoniā te tanto ſtudio pulchrè pingendorū characterū ardere animaduerto, curabo, vt voti cōpos fias. I. Quotū intra diē polliceris daturum in manus? E. Intra quartū. I. Perlubēter gratiſsimū hoc donū tādiu expectabo, cogitaboq; interim, quo te honorario remunerer. E. Sic habeto, me gratuito hoc operis nō eſſe facturum.

PROGYMNASMA TERTIVM.

Silentium & attentio.

SIGISMVNDVS, CÆLESTINVS.

SIgiſmūdus. Dupliciter peccatur in gymnaſio quotidie, ab alijs hoc, ab alijs illo modo,

C. Quæ ſunt iſta peccata? S. Cõfabulari, & præceptori non attendere. C. Qui prius deſignât, vtroque tenentur. S. Ita prorſus exiſtimo. Verùm qui aliud agunt, alibi oculis curioſè diuagantur, pingunt animalia, equites, ſtultos, libellos ineptos legunt, chartas & ſcamna cõſcindunt, illi in poſteriore genere culpam caſtigabilem committunt. C. Verè dictum ſentio, & noui quorum iſta eſt cõſuetudo. S. Tu ipſe vnus de illis es. C. Egóne. S. Ita, næ. C. Falſo hoc in me vitium confers. S. Mentiri non eſt meum. C. Attentiſsimè audio. S. Non ſemper. C. Si quando eorumquę tu commemoraſti aliquid ago, quaſi ſi quid per tranſennam inſpicerem, & leui brachio id fit. S. Vt eleuat hic peccatum ſuũ? C. Haud eleuo: vt loquor, ita res eſt. S. Quin eſt quando ſermunculos ſeris cum proximis. C. Demiror, tantum tibi eſſe otij à rebus tuis, vt aliena cures. S. Tam ſine pudore id perpetratis, vt non poſsim non notare: videret vel cæcus, audiret etiam ſurdus. C. viciſsim te captabo. S. Capta, non capies tamẽ. Sed extra iocum: deſiſte, ſi te amas, ab huiuſmodi virtutibus & noli cùm te ipsũ priuare tãtarum vtilitatum fructu, tùm alios

impe-

impedire. C. Quos alios impedio, cum tenuiſſimo ſono loquar? S. Qui proprius tibi aſsident, dextrà, ſiniſtrà, & à tergo. C. Apage cum ſuperſtitioſa iſta religione tua. S. Amicè monenti volens obſecunda, & boni conſule: alioqui coactus, non mihi, ſed magiſtro flagris te operienti obſecundabis. C. Adeo infanda hæc tibi peccata videntur? S. Magna procul dubio ſuo in genere. Nam quid indignius, ac turpius in ſchola delinqui poſsit, haud diſpicio. C. Niſi aut ego mutus fiam, aut tu obſurdeſcas, difficile pax inter nos erit. S. Tu conſidera quorſum eas, & quid tibi futurum ſit. Auceps quando concinnauit aream, effundit cibum: aues aſſueſcunt, ſæpè edũt: ſemel ſi ſunt captæ, rem ſoluunt aucupi. C. Intelligo parabolam. Opere maximo dabitur opera, ne fraudi ſit hoc aucupium.

PROGYMNASMA QVARTVM.

Suggeſtio.

MAGISTER, STEPHANVS, *diſcipulus.*

MAGISTER. Sæpenumero cũ minis ſeueriſsimis interdixi vobis pueri, ne ſuggereretis recitantibus: vos nihilominus, qui mos eſt veſter, idẽ peccatũ peccare non deſinitis, & patiẽtia mea nimiũ abutimini: Iá poſtremum moneo, prædico, & antè denũtio, tibi præſertim capillate, tibi bone Stephane, quẽ obſeruaui pręter cæteros in iſta noxia cõtrahenda diligentiſsimũ; niſi tẽperaueritis ab iſta intẽpeſtiua beneuolẽtia, nõ ego mihi tẽperabo ab iracũdia. S. Nõ ſoleo tã frequẽter M. Non ſoles? Nemo quiſquam frequentiùs. Proſpice rebus tuis: nã acriter vlciſcar te, ſi vel ſemel ampliùs ſuggerentem cõſpexero. S. Spero mitiora. M. Spera quæ vis, quod acciderit patienter ferto. S. Oportet me gratũ eſſe aduerſus benemeritos. M. Etiá tu taces? illa merita tua merebuntur, quod dixi, pręmiũ. Itaq; niſi finẽ datis mutuò bene merẽdi, & imperiũ meũ minuendi, faciá ego vt huius diei, lociq; meiq; in omnẽ vitã memineritis. Et ego quidem verberãdo, vos vapulãdo defatigabimini. S. Crudele promiſſum. M. Nihil hoc genere puerorũ pernicioſius in ſchola. Quid enim? dum hinc inde, dex-

dextrà leuáque,antrorſum,retrorſum recitan tibus ſubueniunt, vbi eos memoria fugit, illos reddunt ignauiſsimos, & ipſi expectatione ſimilis beneficij,ſocordia ſocordiores fiũt. Quiſque ſui memor,vt pœnam ne ſentiat,pu nienda ne deſignet.

PROGYMNASMA QVINTVM.

Accuſationes.

HIeronymus,Felix,Magiſter,Alexius, Pantaleon,Bernardus, Euariſtus,Geruaſius,Cyprianus,DAVID,IONAS.

HIERONIMVS,Papæ,quid tu audaciſsimè locum alienum occupas?F.Alienũ?H.Ita loquor,alienum?F.Tuumne?H. Meũ inquã. F.Non eſt hic locus tuus.H. Cuius eſt? Doce me.F.Meus.H.Age ſiquid agis.F. Quid ego agã?H.Reſtitue meũ mihi locũ,quẽ inuolaſti. F.Si tuus ſit,reſtituã:aufer hinc iurgium,ſi ſapis.H. Præceptor, iſte mihi iniuriam infert. M.Quid illic clamoris exoritur?H.Felix,dum ego aliquãto poſt tẽpus venio in ſcholã impudẽter vẽdicauit locũ meũ.F.Falſo me accu

ſat,teneo locum meum.M. Quid tu ad hæc? H.Quia honoratior eſt locus,id circo me abſente auſus eſt in alienam poſſeſsionem irruere. F.Nõ irrui.H.Irruiſti. reſtitue debitum.F. Nihil debeo.M. Dirimam litem. Meridianis horis parati inſtructique ad concertationem eritis.Tum ſi tu Felicé,Hieronyme,diſputando viceris,infimo ipſum loco, prope ianuam collocabimus, vt ei tutelam gerat,& humilietur,qui ſe nouo exemplo exaltauerit. Sin ipſe te ſuperarit,retinebit hunc locum; quoniã te dignior omnium punctis cenſebitur qui hîc ſedeat,& iuſtè eum repetere non poteris, mea quidem ſententia.F.Æqua conditio.H. Non detrecto hanc pugnam. Commutabo tibi nomen hodie,ſi viuam, vt pro Felice infelix vocere. F. Minas tuas floccípẽdo.M.Quos ego poſt tergum meum confabulantes audio? Heus,quínam modò inter ſe cõfabulati ſunt? A Pantaleon,& Bernardus.M.Linguati pueri,quare nõ ſilentio ediſcitis,quæ mox recitetis?P. Non ſumus confabulati. A.Eſtis,& diu ſatis.B.Re vera non garriuimus.M.Quid fuit igitur?P. Interrogabam nõnulla Bernardum, quæ minùs intelligebam. M. Qua in re? B.In-

cate-

catechiſmo. A. Hoc ſe facere ſimulabant illi quidem, veré autem de ſuisquibuſdam nugis ſermonem miſcebant. P. Te tam audacter aſſeuerare? M. Hem aſtutiam: fatúrne rem Alexius? B. Certè hic minimè. A. Conuincam vos argumento palam: etenim ſententias quaſdã retineo de ſermunculo veſtro. M. Premit aduerſarius. Fateamini quod res eſt, & culpa vos ſoluã. Si pergitis inficiari, virgas cernitis: ijs non tam ob ruptũ ſilentium, quàm ob mendacium tangã vos vſque ad necẽ. B. Fatemur: de prandio heſterno, in quo ſimul accubuimus, colloquebamur. M. Cauete, aliôqui peſsimè cænatos dimittam. E. Eſt quod exponam præceptor. M. Expone. E. Heri Geruaſius, & Cyprianus ſe conuicijs alternatim conſectabantur, viciſsimq; pugnis ſe onerabãt egregiè. M. Vidiſtn'? E. Vidi cum fortè fortuna in eos ambulans incidiſſem. M. Quo tempore? E. Haud multò poſtquàm ſolutæ ſunt ſcholæ. M. Quo in loco? E. In publico, ante domum Cypriani. Mirabantur prætereũtes, & cõſiſtebant. Quin his auribus audiui qui diceret: O pueros malè moratos. Vtinã aliquis magiſtro rem indicet, vt is ambobus pro dignitate ſtipendiũ nu-

meret.M.Tantum nè eſt?E.Tãtum.M. Faci-
nus improbũ.ſurgite,& prodite in medio bel
licoſi homuli.Hãc cine diſciplinã, aut à parẽ
tibus veſtris,aut à me percepiſtis?hæccine vos
flagitia conſciſcere? contumelias intorquere,
& obſerere pugnis ſodales ſuos?G.Coegit me
Cyprianus.C.Tu me coegiſti.M.Vtrumq, ne
quitia ſua coegit,ambo furore, & amẽtia im-
pulſi ab officio diſceſsiſtis , de hoc nulla eſt
quæſtio.Me tamẽ cogitis vobis pro iſto cõfli-
ctu mercedem liberalem,præſenti,& probata
pecunia tribuere.Expedito mihi virgã, Euari
ſte,de virgis melioribus,actutũ.E.Curabitur.
M.Quæ porrò cõtrouerſia conflauit hoc duel
lum? G. Irridebat me ſuſpenſo naſo Cypria-
nus,quod per caligas induſium depẽdebat,&
riſu penè emoriens , multis qui fortè circun-
ſtabant audiẽtibus: En inquit,iſte tam auidè
cibum vorauit, vt ipſas quoq, mappas deglu-
tiuerit.M.Magna verò,& ſine dubitatione in
tolerabilis iniuria.Cur ad ſartorẽ ſubligaculũ
reficiendum non deportaſti?G. Non aduerti
eſſe lacerum.M.Non aduerti.Sat argumenti,
te morum ciuilitatẽ non attigiſſe , vel extre-
mis digitis,Ad ruſticanos cũ iſto Geruaſio,ex

tremis

tremis digitis. Ad ruſticanos cũ iſto Geruaſio, qui cũ vrbanus ſit, vrbanũ nihil habet. Iam, quas tibi contumelias impoſuit? C. Nebulonẽ & proditorẽ me appellabat. M. Quibus tu Geruaſius epithetis cõtrà cohoneſtâſti? G. Subulcũ & aſinũ me nominabat. M. Hoc fuit tubis ceciniſſe, deinde extẽplò ſecutũ eſt prælĩũ, vẽtũ ad manus, cõtudiſtis alterutrũ: nónne? G. Factũ, heu. C. Ac niſi me in pedes dediſsẽ, cerebrũ mihi diminuiſſet; ſic iracũdia & furore exarſerat. M. Ego, vt munificus Imperator iſtis duobus tá ſtrenuis bellatoribus propter generoſiſsimã velitationẽ dabo congiariũ. Et quia Geruaſius ob cauſsã leuiorẽ tãtopere non debuit excãdeſcere, dabo illi maius. Te quoq; docebo, Cypriane, huiuſmodi ſcurrilibus iocis, & intẽpeſtiua dicacitate abſtinere de cætero. Ite, & ad pręmia capiẽda reſolutis ligulis vos cõparate. P. Pręceptor, Alexius pingit. M. Alexi, quid facis? A. Nihil. M. Nihil? At iã faciã tibi aliquid. Exhibe chartã. A. Nihil eſt. M. Oſtẽde ſine mora. A. Quęſo. M. Videã. O Alexi ecquãdo in ludũ pictoris iuiſti? quã graphicè adũbras canes & ceruos? ſuppone ſiniſtrã ferulę: ſuppone, ecquid audis? Ah, ah. M. Cõcerpito. Si rurſus depre-

prehendero pingentem, ſcis quid tibi de pi-
ċturus ſim? A. Scio. D. Præceptor, licet ne pau
ca? M. Quid dicturus? D. Ionas non habet li-
brum. M. Vbi eſt liber tuus? I. Amiſi. M. Sicci-
ne rem tuam cuſtodis? Dominè, an in ſchola,
an in via? I. Neſcio. M. Quæſiuiſti? I. Tanquam
ſi aciculam quærerem. M. Niſi tu ante noctē
repereris, cras in te exemplum edetur, vt ne
quis deinceps perdat libros ſuos.

PROGYMNASMA SEXTVM.

Colloquium in ſchola.

GEORGIVS, THOMAS.

GEORGIVS. Oho Thoma, iam vlciſcar me. Frequenter abs te accuſatus, paria reponā. T. Aliquoties accuſaui te, non eo inficias: ſæpius, nego. G. Quare autem vel aliquoties? T. Quod commerueras, & mihi quoque nō plus parſum eſt ab alijs. G. Nunquā te læſi. T. Imò

reum me feciſti. G. Nunquã. T. Quid eſt porró quod me cogitas accuſare? Quid culpæ cõtraxi? G. Scamnum cultello ſcriptorio cõſcindis, quod prohibuit Præceptor: & tuum nomen incidis, quod grauiùs prohibuit, eaq́ue de re flagris alios accepit. T. Oro te, tace, cera complebo ſulcos illos, aut radam lignum, ne appareant literę. G. Vah conſilium callidum. Quid dabis in loco mercedis? T. Summiſsè, ne audiat Magiſter: Pulcherrimum de globulis meis. G. An tuliſti tecum? T. Non omnes. G. Quot habes? T. Septem. G. Monſtra, ſi placet. T. En. G. Sunt elegantes. Facíſne mihi copiam eligendi quem præcipuè probauero? T. Facio. G. Hunc eligo. T. Iſtum eligeres; meo enim iudicio relinquit alterum prędantia. G. Non tam aptus eſt ad manum meam propter magnitudinem. T. Ergò iſtum, paulò minorem. G. Sine tentem. Nimium paruus eſt. T. Retinebis igitur, quem primum omnium ſumpſeras. G. Ita faciam. Quàm venuſtè nigro alboq́ue diſtinctus, venulas quaſdam oſtentat? Emiſtíne, an lucro acquiſiſti? T. Lucro. G. A quo? T. A Leonardo noſtri vicini filio, qui cum perſępe ludo. G. Si tam ſcitè factis

abundat globulis, prouocabo illum ego ſimiliter ad certamen. T. Vix aliquando vincitur: peritiſsimus enim huius ſcientiæ puer eſt. G. Et me luſorum non vltimum eſſe cognoſcet. At at, comprimamus orationem: Præceptor de cathedra deſcendit, ne confabulantes inueniat, & ad pœnam vocet. Profectò haud multùm abeſt à nobis infortunium.

PROGYMNASMA SEPTIMVM.

Mutuatio calami.

CONRADINVS, PIGMENIVS.

CONRADINVS. Da mihi, oro, vtendum calamum. P. Nullos habeo calamos hodie, quos tibi dem mutuos. C. Thecam plenã apud te vidi. P. Per ſomnium fortaſsis. Sed dicam vno verbo rem totã: nullos habeo, quos tu commodatos retineas. C. Quæ tam mala mens in hanc te ſuſpicionem impellit? Tam peruersè de me exiſtimas? eho, nondum nôſti

mores meos? verùm, ne ſis in mora, da mutuũ calamum. P. Vbi tui? C. Meliuſculos reliqui do mi, deterioresportaui mecũ per imprudentiã. P. At tu meum quoque diſperderes, aut nimium premendo, aut in ipſo intinctu, ad fun dum attramentarij allidendo videlicet. C. Leuiter ducam per chartam, ſenſim intingã, ſalua cuſpide. P. Multáne deſcripturus? C. Tantummodo verſus aliquot à Præceptore poſt horam explanandos: vt nimirum gloſſulas interſerere queam, nam retinere eas non poſſum ob tenuitatem memoriæ. Siquid mutuaberis à me, ſeu calamos, ſeu papyrum, ſeu librum, ſeu quid aliud dabitur mutuum, haud grauatè. P. Ecce tibi probatum calamum quẽ dono, tuus eſto. C. Multum te, mi Pigmeni, de iſthac liberalitate amo. Experiar. Profectò idoneus eſt, ſiquis alius, ad decore formandas literas.

PROGYMNASMA.
OCTAVVM.

fruſtatio petiti atramenti.

SIMPLICIVS, ZEPHERINVS.

SIMPLICIVS. Magnum apud me beneficiũ poneret, qui pauxillum atramenti in vaſculum hoc meum, cuius linteolum pœnè exaruit, infūdere de ſuo dignaretur. Si goſſypiū, aut tomentum impoſuiſſem, & calamos intingendo corrupiſſem, & iam pridem atramento caruiſſem. Tu Zepherine, quoniā circumfers atramentarium inſtar lampadis, aut mortarij vaſtum & amplum, ne deneges mihi ad incitas redacto, quam ſummiſſè peto ſtipem, ſeu eleemoſynam. Z. Vix quarta pars horæ præterijt, cùm alius idem quoq; me popoſcit: & dedi. Nunc ſi tibi ſimiliter dedero, veniet tertius, deinde quartus, deinde quintus, & ita me exarmabitis omnino, & mendicitatem mihi afferetis. S. Non venient interpono fidem meam. Z. Qui ſcis? S. Vidi cum intingerent calamos, referre eos ex atramentariolis madidiſsimos. Z. Quin aquā infūdis? S. Exeundum eſſet è ſchola, currendumq; ad fontem in forum propter ſex ſeptem aquæ guttulas. Z. Inſpue. S. Linguam nimis ſiccam gero. Da ſi quid das, & ſi vis dare bis, da citò ſemel Z. I. Aliam quercum excute, aliunde exora quo indiges: atramentum hoc mihi coxi,

non

non tibi.S.Saltem da mutuum,ſi nonuis gratuitò,rem tantillam.Z. Pergin' aures tundere?abi hinc.S. Aliquando tu etiam egebis aliquo,tum accedito ad ſuplicium,parpari referet.Spectate huius Zepherini inhumanitatem & auaritiam. Ego te pro iſtis factis mactabo infortunio.

PROGYMNASMA NONVM.

Comparatio nominum, verborumque coniugatio.

ELIAS, ARNOLDVS.

ELIAS.Demus finem huic collocutioni tẽporius, extemplò corã aderit Præceptor, exacturus quæ heri reddenda impoſuit. A. Quid ergo facto opus eſt?E.Meditemur adiectiuum per accidentia, perque tres gradus & tria genera.A.Hoc agamus. Quod erat illud?

E.Benignus. A.Declinemus in caſus.E. Quoti ordinis? A.Virile & neutrum ſunt ſecundi, muliebre eſt primi. E.Cuius ſpeciei? A.Primitiuę. E.Figuræ? A.Simplicis. E. Quotuplex eſt figura? A.Triplex; ſimplex, compoſita, decõpoſita. E.Dic nominandi caſum. A.Benignus, benigna, benignum. E.Comparatiuum. A.Benignior, benignius. E. Cur non ſunt hic tres voces vt in poſitiuo? A. Benignior eſt generis communis. E.Da ſuperlatiuum. A. Benigniſſimus, benigniſsima, benigniſsimum. E. Vt habet in genitiuo? A.Benigni, benignæ, benigni, benignioris, benigniſsimi, benigniſsimæ, benigniſsimi. E.Cur eſt vnica vox in cõparatiuo? A. Quia neutra in vs habent oris. Datiuo, benigno, benignæ, &c. E. Iam tu interroga me de verbo quod coniugandum erat. A. Commendo erat. E.Iſtuc ipſum. A. Si quis didicit Amo, non poterit errare in commendo. E. Nihilominus interroga. A.Indicatiuo pręſenti? E. Commendo, commendas, commendat; Plurali numero, commendamus, commendatis, commendant. A. Pro certo credo te nunquam lapſurum. Verum hæc facilia ſunt: ſi anomala inflectere & coniugare iuſſerit, tum

ſuda-

ſudabimus.E. Id forſitan hodie futurum eſt. Profectò cū coniugarem nudius tertius Odi, multùm id verbi oderam; quia cùm ſit defectiuum, faciebat vt dificerem. A. Recordaris, opinor, quemadmodum me vexabant infelicia heteroclita, & comparationis anomalę. E. St, auditur horologium: ruſsit, ſcreat ante ianuam Pręceptor, parcamus voci.

PROGYMNASMA DECIMVM.

Nomenclatura.

MAGISTER, CLEMENS, LIBERIVS, DONATIVS, *Pueruli.*

MAGISTER. Vix dū exactis ſideribus dies ſe mundo reddidit, cum vos puerorum floſculi ante alios omnes huc intro pedem infertis. Quînam cum prima luce potuiſtis expergiſci? C. Mandatu matris famula noſtra in dies me expergefacit, quanquam hodie, maturiùs præter morem. L. Aſt ego nunquam non ſponte mea, & inuocatus, ac ferè

ſemper bene manè conſueui ſurgere. D. Ego etiam, Præceptor. M. Res difficilis ad credendũ: pueri quippe, quibus ſopore nihil eſt amicius, nihil dulcius, pro more non habẽt vltro ăc per ſe de ſtrato ſurgere. D. Certè ſurgo, expergefactus à nemine. M. Ecquid ientâſtis? C. Ita. L. Dum offa coquitur, viſum eſt nimis lõgum: quapropter relicto ientaculo huc approperaui quammaturrimè. M. Pulchrum in hac ætatula facinus. Quid ſi ego darem nunc tibi ientaculum? L. Cùm nihil ſit tibi, quid dares? M. Quo nihil edis libentiùs. D. Mihi etiam, Præceptor. C. Et mihi, obſecro. M. Nimium ſatur fieres altero ientaculo. C. Eia, quæſo. M. Liberi, ſi promptè & nunquam interſiſtendò recitaueris, quæ heri nomina tibi ediſcenda præſcripſeram, ecce, iſtas ſeptem ficus, cũ hiſce ămygdalis præmium tolles. D. Ego quidẽ nomina mea teneo, vt qui perfectiſsimè. C. Ego, ego mea referam memoritèr. M. Liberius eſto primus: eum ſi memoria feſſellerit, tum vos duo de iſtoc honorario in certamen venietis. Sed cuius ordinis ſunt tuæ voces? L. Rerum cœleſtium. M. Tuæ Clemens? C. Dignitatum & munerum Eccleſiaſticorum? M.

tuæ

tuæ autem Donate?D. Dignitatum functionumque ciuilium.M.Incipe. L. Deus Pater, Deus Filius,Deus Spiritus Sanctus.Sacroſancta Trinitas, ſiue Trias, Numen, Diuinitas, Creator,Saluator,Seruator,Dei Mater,Deipara Virgo,Dei genitrix,Cœlites, Cœlicolæ,Diui,Sancti,Beati, Angeli, Archangeli, Patriarchæ,Prophetæ,Apoſtoli,Martyres, Confeſſores,Virgines,Viduæ,Innocentes, Cœlum, Sol, Luna,Stella,Aſtrum. M. Num intelligis quæ ſingulis ſubiecta ſit notio.L.Optimè,imo?M. Qui ſunt Cœlites?L.*Os Anjos*.M.Archangeli. L.*Os Archanjos*.M. DEI MATER?L. *A Mãy de Deos*.M.En accipe munuſculum, & comede.Tu Clemens,edic tua.C.Quid erit præmij? M.Si omnia, & ea ſerie qua ſe conſequuntur reddas,erit quod dem tibi : non omnes ficus abſumet Liberius. Si perperam, neque tunc indonatus abibis. C. Pontifex Maximus,Patriarcha,Cardinalis, Archiepiſcopus, Epiſcopus,Prçſul;M.Quid?hęres?Antiſtes,Abbas, C. Antiſtes,Abbas,Cænobiarcha,Monachus,Cōcionator,Eccleſiaſtes.M.Quæ eſt vis Eccleſiaſtæ?C.Eadem quæ Concionátoris.M.Quid ergo eſt Concionator?C,*Hum Prégador*.M. Per-

ge.C. Parochus:parochus M.Parochus, parochus:téne bis lab.?Sacerdos.C. Sacerdos,Diaconus, Ædituus, Sacra Virgo, M. Cetera vbi ſunt?C.Non iuſsiſti plura.M. Haud recitaſti vt cupiebam.Tu meliùs Donate. D. Imperator,Imperatrix,Rex,Regina,Monarcha, Princeps,Dux,Comes,Baro,Dynaſta.Hero,Heroina,ſiue Herois,Præfectus, à cubiculis, à pedibus,à poculis,apparitor. M. Qui ſunt iſti? D. *Emperador,Emperatris,Rey,Rainha,&c.M.* Cape has quatuor ficus,& confeſtim in ventré abſconde.D. Vt præcipis. M. Sedete ſuo quiſque loco, & quæ adhuc prę̨ſcripſero, celeriter ac nauiter nominà ediſcite.L.Etiã. Vt ſapuerũt tibi ficus Clemens?C.Præceptor, Liberius me irridet.L.Commoui.C.Non impunè feres.

PROGYMNASMA
VNDECIMVM.
Iterum nomenclatura.

ADALBERTVS, IODOCVS.

ADALBERTVS. Visne Iodoce,quemadmodum tu me conſueſti alicuius rerum generis interrogare nomina,ſic ego viciſsim ali

quando te interrogem? I. Volo. A. Quæ nam ergo rectiſsimè complexus es animo? I. Muſica. A. Recenſe primo loco inſtrumentorum muſicorum appellationes. Sed maius induſtriæ tuæ documentũ dabis, ſi ego luſitanè, & permixtè ea nominauero tu inde latine nomines. I. Vtroq; versũ haud imparatũ offẽdes. A. *Hũ tãbor, ou ataballe?* I. Tympanũ. A. *A cithera.* I. Cithara. A. *A viola?* I. Chelis. A. *A ſacabuxa?* I. Sambuca. A. Imò ſambuca, ſi ritè audita recordor, ſignificato *ſabugueiro*. I. Nequaquã: ſambuci eſt illa notio, non ſambucæ. A. *O arco da viola*. I. Plectrum. A. *A corneta, os orgãos, o alaude*. I. Cornu organa, Teſtudo. A. *A guitarra*. I. Lyra. A. *A frauta*. I. Fiſtula. A, *Buzina, charamela, trombeta*. I. Buccina, tibia, tuba. A. Enumera nunc ſeruato quem ego ſecutus ſum ordine, artificum ſeu muſicorum nomina. I. Faciam in quibus potero, quorum meminero. A. Quod dederis, eo contentus ero. I. Tympaniſta, Citharædus, Chelyus, ſeu χελυῳδοὶ dixit enim Magiſter, ſubijcienda Græca, cum Latina deſunt, quando innumera ſint Græca, quæ latina iam, velut vſucapione putentur. A. Verum prædicas. I. Cornicen, organiſta vulgò,

latiniùs,

latinius, qui organis canit, ſicut dicimus aliquem canere fidibus. Lyricen, Fiſtulator, Buccinator, Aulædus, ſeu Tibicen. A. Reſtant ne al a quædam vocabula ad muſicen ſpectãtia, nec ita abſtruſa, vt diapente, & huic ſimilia? I. Reſtant. A. Dic. I. Ligula Tibiæ. *A palheta da charamela.* Fides, vnde fidicen; *As cordas da viola.* Verticuli; *As carauelhas.* Cantor; *O cantor.* Pſalteria; *A cantora.* Choraules; *O que tange na dança.* Harmonia; *A harmonia.* Pauſa; *A pauſa.* Cetera tute, ſi voles, à Magiſtris diſciplinæ huius petas. A. Polles memoria Iodoce. Obſonemus famem parum in ambulando, & de rebus ludricis ſermones cædamus vſque ad cœnam: tantum quippe ſpatij ceſſationis Magiſter indulſit.

PROGYMNASMA
DVODECIMVM.

Temeraria ſuſpicio.

BVRKARDVS, ALIPIVS.

BVR.

BVRKARDVS. Me infortunatiſsimum, nullus dies abit, quin amittam aliquid, nunc atramentariolum, nunc papyrum: nunc libellum aliquem, nunc calamum, vt in præſens, Schola iſta eſt plena furum, nec pœnarum vllus iam hic eſt metus. A. Ne tu nos tam inconſultò in crimen vocaueris. B. Aliquem veſtrûm mihi ſurripuiſſe calamum oportet. A. Quî ſcis te attuliſſe? B Quî ſciam? nónne hoc literarum paulò ante exaraui? H. Vtere alio interim, dum priorem recuperes. B. Nec vnum prẹterea mecum attuli. A. Suadeo vt in poſterum feras ſemper tres, aut quatuor. B. Scilicet vt ſit, quod tu ſemper poſsis auertere. A. Libentiùs ne tu cum malo quieſcis, an ſine malo, ſi copia eſt? B. Quis potuit clepſiſſe, niſi qui mihi ſedet proximus? A. Quid ergo? Ioannes tibi à dextris nõ aſsidet, ſicuti ego à ſiniſtris? cur non potius illum quàm me arceſsis furti huius? B. Ioannem noui, mallet ſpoliari ſuis, quã minimum quippiam ſublegere de meis: diſsimilis tui eſt. A. Certè dignus es virgis. B. Tace de virgis: quare me his dignũ deputas? A. Quia de me falſum per impudentem audaciam, ſine teſte, ſine argumento, pronũcias.

B, Hei,

B. Hei, vtinam haberem calamum meum: quē eo moleſtiùs amitto, quòd tertium iam menſem vſus ſum: adeò bonus & firmus eſt. A. Quid ſi reddidero tibi calamum tuum? B. Qui reddit, abſtulit: atque hoc eſt, quod mihi dudum videbatur. A. Non eſt hoc ſemper conſequens, inepte. Tu tibi abſtuliſti. B. Quo modo? quis poſt hominum genus natum ſibi quidquam abſtulit? A. Quia ſuper auricula, vt mos obtinet, repoſuiſti, poſtea es oblitus; quodque non amiſeras, quæſiuiſti, & alios furatos putauiſti. En tibi tuum optatiſsimum calamum; deinceps quoties amiſeris, auriculá dextrā interroga prius, an viderit calamū: quam de innocentibus mentiare. B. Mi Alipi, mi Alipi. Gratias ago tibi; ignoſce, obſecro, quod tecum egi ſuſpicioſiùs, atque immodeſtius.

PROGYMNASMA DECIMVMTERTIVM.

Somnus in gymnaſio.

FABIOLVS, ERASTVS.

FABIO-

FABIOLVS. Rabioſulum te autumo. E. Quá ob cauſam? Quod me modò vellicas, modò pugnum in latus meum incutis. E. In laneum latuſculum tuum. Cur dormitas? nõ decet hoc in ſchola. F. Mihi ſic vſus eſt: tu vt tibi opus eſt facto, ita facito. Tua quid refert. E. Mea quidem aliquantulum, tua verò permultùm. Nam ſi te dormire ſiuero, doctor me quoque vt infidelem cuſtodem ſupplicio proſecuturus eſt. F. Itáne eſt? E. Etiam, dormitator, ita eſt. F. Permitte vt dormiam. Quomodo nunc eſt, aliter fieri non poteſt. E. Iſtam à Magiſtro veniam pete. F. Irrides? quaſi tu dicas; pete ab atroci cane vt te mordeat: ſua ſponte mordebit. E. Ego profectò non feram, non patiar, non ſinam vt dormias: vſque & vſque moleſtus ero, etiam acicula, en, te compungam, vt clames, teque ipſum vt ſorex tuo indicio prodas. F. Mitte me: viciſsim indulgebo, ſi te ſomniculus corripuerit. E. Hanc abs te gratiam nolo. F. Tamen. E. Iam reddenda erit è memoria heſterna prælectio: excute, ſomnum, frica paulum oculos, & relege quæ edidiciſti. Niſi ſaxis: à tergo, ſupra caput, ante oculos

vindicta

vindicta eſt.F.Quid relege? nihil edidici. E. Tum tu ipſa es miſeria.F. Non exiget à me quidquam hac luce:nō enim omnes, id quod ſcis,quotidie recitare poſſumus, præmultitudine.E.Ponamus exigere:quid dices?F.Doce tu me quid dicendum.E.Pulchrè dictū. Egóne doceam te mendacem fieri? nihil attraxit funis tuus.F. Actum eſt, verberabor,recitare non potero.Quid ergo proderit mihi ſi vigilem?vno dolore duo peccata expiabo : dormiam rurſus. E. Dormi,dormi,nihil moror. Si Magiſter me obiurgauerit,narrabo quid fecerim, quid dixerim tibi, quid tu contrà reſponderis.F. Tantum ne me expergefacias.Si etiam hodie vapulauero,non moriar.E Quæ tibi verberatio fauſtè, ac fœliciter eueniat,mi Fabiole.

PROGYMNASMA DECIMVMQVARTVM.

Virtus inteneris.

PARENS, LVDIMAGISTER.

PARENS,

PARENS. Operępretium facturum me credidi, ſi aliquando interrogarem te, vti ſe ſe darent initia, quantumque proficeret meus Laurientiolus. L. Eſt cur Deo gratias agas; mirandum in modum procedit in litteris. P. Iā huc acceſſum, & hoc abs te auditum gaudeo, tibique ſecundum DEVM ago gratias ſingulares propter tuam diligentiam. L. Similes illius vtinam eſſent omnes. Verùm alios pleroſque minis & ictibus ægrè promoueo ad diſcendum quomodocunque: iſte tantum laudibus alitur; nihilque peius timet quàm dedecus. Quòd ſi quando in concertationibus frangitur (quod per quam rarò contingit) plorat tanquam ſi parentem amiſiſſet. Excellenti inprimis eſt memoria: nam cum facilè percipit quæ audit & legit, tum fideliter continet. Quid multis? ducit claſſem ſuam, & cùm tempus aderit ad ſcholam ſuperiorem aſcendendi, aut primus, aut à primo proximus eſt aſcenſurus. P. De moribus quid ſperem? L. Non minora. Pius omnino puerulus eſt; Catechiſmum memoria tenet vt nomen ſuum; Roſarium ſecum aſsiduè, & in ſinu ſemper libellum precationum geſtat; cum in templum

venimus, quietiſsimus eſt, Deumque precibus colit quam religioſiſsimè: quin & in ludo nemo ipſo tranquillior, nemo ad parendum promptior. Aureum genuiſti filium: Precare numen cœleſte, vt ſoſpitem annos iuueniles conficere patiatur: magnam vtique & claram Reipub. lampadem accenderis. P. Vix ſum apudme præ gaudio. Inſiſtito mihi puerulum erudire, ſicut facii, & ſcito te ob hoc vt fratrē fore mihi in medullis. Malo enim prorſus carere liberis, quam eos non habere quā præſtantiſsimos: quales tua fideli opera me viſurum ſpero. L. DEVS votis tuis optatiſque quàm cumulatiſſimè reſpondeat.

EX SECVNDO VOLVMINE.

PROGYMNASMA DECIMVMQVINTVM.

Cubitum diſceſſuri.

PÆDAGOGVS, LVCIOLVS, ET AMANDVS, *pueri*, PATER, MATER.

PÆDAGGOGVS. Heus pueri,iam ſatis ſuperq́ue luſum eſt à cœnā, quantum videlicet nunquam antehac.Dormitum cenſeo aliquando diſcedamus,quandoquidem iſtic hora nos admouit.L.Hora?numeraſtin', Amande,octauam?A.Ego verò numeraui,ac pridē. L.Cur tu reticebas?A. Quia iuuabat ludendo tempus extrahere,& alienas partes atque munus arrogare mihi nolebam.L.Aſtutè.P.Amāde,Amande, quid verbi ego ex te audio? A. Habes cauſſas. P. Quæ iſthęc religo in te inceſsit?Tibi edico,in poſterum pace mea arroges licet,& ſimul octauam pomeridianam audieris, mihi aurem vellas. A. Si ita vis. P. Nempe ita volo.L.Nec dū eſt cupido ſomni:

ne prohibe nos, amabo, adhuc aliquantiſper hac tam bella & optata luſione contendere; paululo contenti erimus. P. Acceſsit vos ſomnus, qui quàm mox cubilia veſtra aſcenderitis, tam mox vtrumque complectetur: etenim puerorum eſt amantiſsimus. Eſtne aliter ac dixi? A. Haud aliter. P. Ite præ. L. Ecce imus. P. Cæterùm antequam in cubiculum nos abdamus, parentibus pro conſuetudine dicenda eſt ſalus, porrigendaque prius oſculata manus dextera, poplitibus modicè curuatis, id quod boni liberaleſque pueruli factitare cõſueuerunt, & ego vos ſic inſtitui. A. Adeamus igitur ad eos feſtinato? Pater mi chariſsime, & tu mater ſuauiſsima bene valete in hanc noctem; nos ad quietem capeſſendam proficiſcimur. L. Saluus eſto in craſtinum pater, ſalua eſto mater. PAT. Quid? ſopor ocellos veſtros obtegere properat? Vtinam quieſcatis ambo tranquilliſsimè vſque in lucem. Veruntamen non vſque adeo in multam lucem. Septẽ horę vel pueris putantur ſufficere. Nihilominus ego vobis octauam & aliquid etiam vltra indulſerim. A. Iſtuc tibi eſt in manu, pater. M. Dominus IESVS vigilantes vos iuxtà atque

ſomno

ſomno conſopitos ab omni malo periculoq; ſemper cuſtodiat, filioli mei. P. Spero equidē hanc noctem euenturam nobis ex ſententia.

PROGYMNASMA DECIMVMSEXTVM.

Salutatio matutina, ientaculum.

PÆDAGOGVS, CALLISTVLVS, ET HYACINTHTS *pueri*. PATER. MATER, COQVA.

PÆDAGOGVS. O Calliſtule, itáne tardus in induendis caligulis tuis? C. Præceptor, dum feſtino, conuerſa eſt ſutura in latus tibiæ: iamque nec progredi poſſum trahendo, nec regredi; vſque adeo fixè adhæreſcunt. P. Sine, ego à pede detractas, denuo inducam. Induxi, bene habet. Porrige calceolos Hyacinthe. H. Apertóſne, an cū ob ſtragulo? P. Apertos, cum Zonula & fibula. Nūnc thoracem ſimplum cape. Tu Hyacinthe, ligulis aſtringe

thoraci caligas fraterculi:fac nodos laxos, nō anguſtos. H. Prô, iſtę ligulæ ſunt exarmatæ propemodum omnes.P.Ementur nouę,nūc, vt potes.Pecte modo capillum Calliſtule,hem tibi pectinem. C. Hoi hei. Quid eſt quod ſic clamas?C. Crines nimium ſunt conuoluti & implicati; dolorem mihi facio dum pecto. P. Radijs maioribus vtere.Citò faciem manuſq; abluitc.H.Factum.P.Deſcendamus in hypocauſtum.vbi intrauerimus, ſalutabitis parentes & ſorores paruulas, ijs verbis & geſtibus, quibus à me edocti eſtis. C. Salue pater optime.H. Tu quoque mater amantiſsima ſalueto.C.Salutem vobis precamur ſororculæ noſtræ dulciſsimæ.PA. DEVS fortunet nobis omnibus hunc diem, mihiq́ue, coniugiq́ue meæ ſeruaſsit communes liberos.M. Placidóne ſomno defuncti eſtis?H. Placido. C. Egò haud quaquam,ô mater:ſæpius enim euigilaui.M.Miſeram me, quod verbum audio? euigilaſti? accede ad me propius. Quare euigilaſti?mi Calliſtule.C. Caput dolebam, & etiam num dolor manet.M.Multúſne?C. Aliquantus.M.Vnde hic dolor?de vento?at incubiculo nulli venti. De frigore? at, æſtate noua,vt

nunc,

nunc,frigus vrit neminem.C.Quod ſuſpicor, inde, quia me heri tecum cœna abſtinere voluiſti.M. O factum malè. heus Euphroſyna. E.Quid me vult domina?M.Ambobus offam fac pares.Quàm citiſsimè poterit,ta m hoc cedere ad factum cupio.E.Equo?M.E vino immiſce crocum, & puluiſculum nucis aromaticę,quantum iudicabis immiſcendum:turundis verò panis ſimilacei patinam imple, quibus ius feruens ſuperfundes.E.Teneo. Nunquid aliud?M.Aliud?etiam. da vtrique nihilominus collyram ſuam. E.Curabitur. M. Ac mature.E.Intelligo. Sed nunquid adhuc imperas?M. Nihil PÆ. Interea tantiſper cum libellis colloquimini, dum ientaculum inferatur.H.Licet.

PROGYMNASMA DECIMVMSEPTIMVM.

Conſecratio menſæ.

PATERFAMILIAS, LIBERI, MATERFAMILIAS.

MATERFAMILIAS. Strauiſtiſne mensā filij?L.Strauimus,mater.M.Aquā manibus

è puteo recentem in gutturnium infudiſtis? L. Infundimus. M. Mantile ſi eſt inquinatus, ſtatim ancillæ meis verbis nuntiate, ac iubete vt ſuſpendat mundius. Tum coquam percõtamini, ecquid percocta iam ſint, condita ac penitus apparata cibaria. L. Factum vtrũque, mantile pendet, & eſcas abſumi iam poſſe coqua reſpondit. M. Patri hemicyclum cum puluino, & ſuppedaneo appoſuiſtis? L. Etiam, mater. M. Vocate ipſum ad prandium, & ſeruo dicite, vt cibos apportet: ego paulò pòſt adero. L. Pater, pater tempus eſt cibi capiendi, prandium corrumpetur, ſi moraris. P. Quota eſt hora? L. Decima. P. Eamus igitur pranſum. Eſuritis vos? L. Vehementer. P. At vbi eſt mater? L. Extemplò veniet. P. Oh, adhuc in templo hęſitat? nimis pia mulier eſt mater veſtra: diuos precando ſatiari non poteſt. L. Nõ hoc dicimus pater, ſed iamiam apparebit. P. Aliquid in menſa deeſſe animaduerto. L. Quid, pater? P. Fuſcinulam & baſim deſidero: properè afferte ambo. L. En. M. Vt iſtæ ancillæ ſemper monendę, ac vicies per diem increpãdę ſunt. En appoſita eſt offa. Simul, pueri, ante menſam conſiſtite, coniũctiſque manibus,

& in

& in cœlum ſuſpicientes, ſtatas precationes diſtinctè, citra feſtinationem, cum attentiſsima cogitatione ac pietate pronuntiate, atque ad nomen Saluatoris ac Mariæ vtrumque genu inclinate. L. *Oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das illis eſcam in tēpore opportuno, &c. Gloria Patri, & Filio &c. Pater noſter, &c. Aue Maria, Benedicere dignare nos domine, & hæc tua munera, quæ ad vitam ſuſtentandam largitus es. Concede, quæſumus, vt tuis bonis tibi gratias ſemper agentes, téque collaudantes fruamur. Per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, Amen.*

PROGYMNASMA DECIMVMOCTAVVM.

Gratiarum actio poſt epulas.

PATER, MATER, LIBERI.

PATER. Lautè & largè nos accepiſti, coniux, M. Eia laudato me tandem aliquando

mi vir,præter morem tuum. Sed quo argumento iſtuc.P.Panem candidiſsimum,ipſum farinæ florem,vinum generoſum, aprugnam iure piperato,pullos gallinaceos,aſſas coturnices,agninam,vitulinam, poſtremò bellaria de ſaccharo & amygdalis præbuiſti.Si ſępius ita ſplendidè prandebimus, oppidò dilicatos filios educabimus, & parcè admodum cœnare cogemur.M.Pone curam, minimè ſumptuoſam ac prodigam vxorem habes. Attentæ ſatis,& reſtrictæ claues dediſti. Annus euoluetur totus, antequum te ſimilibus modis accipiam.P.Cur autem vel hodie? M. Quia mihi natalis eſt dies.P.Ecce, non recordabar: ſoceros inuitaſſem, ſi monuiſſes. M. Monebo in annum proximum,ſi ſuperauero; & ſciebam illos aliò condixiſſe. P. Iam verò ſurgamus. Pueri,mappulas veſtras componite, & ſiquid in cyathis reſtat,ebibite.M.Ad agendas DEO gratias eo rurſus ordine conſiſtite, quo ante accubitum.Tu Martinule ſta vltimus,& ad latus tuum Sibyllula.Huc ades filiola:aſsiſte ad d extrâ fratris,Incipite.L.*Laus Deo,pax viuis,requies defunctis.Gratias agimus tibi miſericors, & miſerator Domine,quoniam dediſti eſcam timenti-*

bus

bus nomen tuum, noſque indignos tuorum munerũ participes effeciſti, Te oramus, vt cœleſtibus ac ſempiternis alimentis poſt decurſa mortalis vitæ ſpatia in regno tuo explere nos digneris. Per Ieſum Chriſtum filium tuum, Amen. Pater noſter, &c. Aue Maria, &c.

PROGYMNASMA
DECIMVM NONVM.
Proborum familiaritas.

PATER, FILIVS.

PATER. Quid hîc tam acriter contemplaris, Theodule, obtutuq; hæres difixus in vno? F. Botrũ hũc de matre ſua tã pulchrè pendentẽ, prægrandẽ illũ, & vicino ſuo acinorũ multitudine, coloréq; liuidulo ex altera parte reſpondentẽ admiror. P. Quod mutuũ reſpiciũt, hoc vtrique ad maturitatem conducit; botrus iuxta botrum matureſcit, habet adagium. Et poeta Satyricus. Vuáque conſpecta liuorem ducit ab vua. Atqui tu, vti puer ſcilicet, nihil aliud quã botrũ cõſideras, nihil ad formãdos mores hinc elicis. F. Quid elicerem? P. Cupis

iam Octobrem appetere, vt maturis ſolibus coctum decerperem, tibiq́ue donarem hunc racemum. Eſtné vt dico? F. Etiam, pater. Eſitare vuas, in ſumma voluptate mihi eſt. P. Ego te docebo, fili, quid cogitandum ſit, cum ita eximios, & propinquos botros in vite aſpectas, quorum alterum ab altero maturitatem trahere iam affirmaui: & hinc quiſ ſit prouerbij à me adducti ſenſus intelliges? F. Quid cogitabo? P. Quemadmodum vitia à vitioſis per conuictum, & ſocietatem & conſuetudinem diſcuntur. Trahit, inquam, colorem virtutis à virtute, & maturus fit ex maturo, qui ſe cum homine probo tum amicitia, tum omni voluntate ſententiaque coniunxerit. Nec tam ad valetudinem vel conſeruandam, vel inſtaurandam cœli, regioníſue ſalubritas, & clementia, quam ad mentis ſanitatem, & ad ſedatum quietumq́ue animi ſtatum bonorum conſuetudo apta atque opportuna eſt. Quod ſi nulla beſtia tam fera, tam truculenta cernitur, quę diuturno cum hominibus cōmercio feritatem nō exuat, fiatq́, tractabilior, certè minus ad illaudatas actiones ſe ſe dabit improbus aliquis, ſi cum bene

moratis modios ſalis comederit. Tu ergo, mi Theodule, ab adoleſcentulo fuge malos, eorumque congreſsionibus & viu lætare, quorum tibi virtus nota & perfecta fuerit. Habe cordi hæc præcepta mea, vt ego aliquando materque tua ex nobis te proſeminatum eſſe gaudere poſsimus.

PROGYMNASMA VICESIMVM.

A Deo actionum capienda primordia.

POSTHVMVS, GEMELVS.

POSTHVMVS. Diuinare nequeo, cur non modò ſtudia mea, verum etiam quidquid facere occipio in dies ſingulos parum rectè ſub manus ſuccedat. Adeon' hominem eſſe infauſtum atque miſerum quenquam vt ego ſum? G. Mihi è diuerſo & ſtudia mea, & quid

quid

quid auſpicor quotidie ſatis proſperè, & ad voluntatem. Summo illi rerum parenti ac domino ſit gratia. P. Quo artificio, aut qua demum ratione hanc fœlicitatem conſequeris? G. Nullo artificio. paucis tantũ verbis. P. Cantionibus, ſeu carmine magico fortaſſe. G. Quod Diui Diuæque omnes auertant. Quali tu me ingenio arbitrare? P. Bono. G. Quid factis? P. Bonis. G. Quid religione? P. Optima. G. Quid ergo te iſthæc audio loqui? P. Si quid per iocum dixi, nolim te id inſerium conuertere. G. Primùm cauiſſe oportuit ne diceres. Verum eadem ſi purgas, mihi patienda ſunt. G. Ignoſco. P. Quibus igitur verbis? Validam profectò verborum tuorum vim eſſe oportet, ſi tantum efficiunt. G. Non te morabor. Memoria tenes nos audiſſe aliquando, antiquos, ſiquid incæptarent præfari ſolitos: QVOD BONVM, fauſtũ, fœlix, fortunatumque ſit: Quod fœliciter eueniat: Quod Dij bene vertant. P. Memor ſum. G. Non te mater tua perdocuit, acturum aliquid, animum ad DEVM conuertere, eiuſque opem tacite implorare. P. Nunquã. G. Credo ipſammet non conſueſſe id facere. Mei parentes conſueuerunt,

uerunt,& ita me inſtituerunt,cum ſæpe illud Pauli occinerent. *Omnia quæcunque facitis ſiue in verbo,ſiue in opere, omnia in nomine Domini noſtri IESV Chriſti facite.* Ob hoc itaque res tuæ fœliciter non eunt: opem enim præſidiumq; cœleſte non flagitas. P. Tuam pietatem imitatus in poſterum haud deſipiam. quam adhuc malè, tam poſthac bene de me ipſe merebor. Velim tamen pro coniunctione beneuolentię noſtræ precatiunculam ipſam qua vteris ne me celes: hoc precariò abs te peto. G. Illa Eccleſię communiſsima & cõmodiſsima eſt. *Actiones noſtras quæſumus, Domine aſpirando præueni,& adiuuando proſequere, vt cũcta noſtra oratio & operatio à te ſemper incipiat, & per te cæpta finiatur. Per Chriſtum Dominum noſtrũ, Amen.* P. Hęc valdè arridet, hac vtar. G. Bene veniat. P. Et tibi bene ſit, qui me hodie ex ærumna non modica extraxiſti.

PROGYMNASMA VICESSIMVM PRIMVM.

Malorum ſocietas.

MATER, FILII.

MATER.

MATER. Huc adeſte filij, matríque veſtræ vacuas aures adhibete. F. Præſtò ſumus, loquere quę vis. M. Animaduerti ego vos cum pueris œnopolæ, qui abhinc bienniũ commigrauit huic vicinię verſari crebrius, eorumque familiaritate & colloquijs impendiò delectari. Sic habetote, neutiquam placere mihi, vos conflictari cum illis ingenijs. F. Neutiquam? Quid ita verò, ô mater? M. Quia liberos meos iuxta claudos habitare non fero, ne ipſi quoque claudicare diſcant. Nolo, inquam, vos prauorum, maleque educatorum puerorum moribus inficere animos, quia ſalus veſtra mihi, pro eo ac debet, eſt charisſima. F. Quantum nos ſcimus, ſunt non mali. M. Sed quantum ego ſcio, ſunt non boni. Vultíſne aſsidui eſſe cum lippis? F. Non. M. Cum balbutientibus? F. Non. M. Cum ſcabioſis? F. Non. M. Cum peſtilentia laborantibus? F. O Chriſte, ne tantum malum. M. Quare nolitis? F. Eadem ad nos corporum vitia, eadem lues, ijdem morbi transfunderentur: ſunt enim contagiones iſtæ, quæ manare ſolent latius. M. Sic prorſus animi labes, morbi atque peſtes multò etiam faciliùs ab improbis hominibus

in vos diriuabuntur. Si conſuetudinem iunxeritis cum auaris, euadètis tenaces ac ſordidi: ſi cum iracundis iracundi; ſi cum impudicis libidinoſi; ſi cum temulentis ebrioſi: ſi cū audacibus proterui: ſi cum loquacibus garruli. Eodem modo, ne longum faciam in alijs peruerſitatibus. F. Quales nam ais eſſe pueros, quorum nobis eſt auerſanda coniunctio? M. Parentibus parum dicto obedientes ſunt. Iurare aſſueuerunt. Ad ſpectacula leuiſsima velocius quàm ad templum currunt. Mendaciloqui ſunt. Obſcœnis fabellis cupidius aures dant. Hiſce artibus ne colite, néue imbuite ingenium. Propter ſodales nequam grauiter multi, & magni magno caſu cecidere. Nec vobis illud in hoc fraudē det, quod pueri ſunt. Quamplurimos ego pueros apud Orcū æterna expendere ſupplicia crediderim. Patris maiorumque veſtrorum moribus, quos vobis identidem canto, viuite. Si hæc capeſſetis imperia, multa ad vos confluunt bona, & Deus bene amabit, ac tuebitur vos, chariſsimi filij. F. Monita tua, mater, ſequemur donec animā extremam traxerimus. Nec committemus, vt ob errata noſtra tibi aliquādo à nobis ægri-

tudo oriatur. M. Quantum me diligitis, immò quantum Deum amatis, tantum iſtuc curatote.

PROGYMNASMA
VICESSIMVM SECVNDVM.
Minutiora peccata.
NVTRICVLA, ALVMNVS.

NVTRICVLA. Dies Veneris eſt. Num tu, Baſiliole, inſtitutionibus Chriſtianæ fidei dediſti operá in gymnaſio? A. Quorſum hoc, mea nutrix, quorſum? N. Velim non ignorare, qua in parte illius libelli diſcenda occupêre. A. In capite verſor, quod de peccatis inſcribitur: illud explicari cæptum eſt à didaſcalo. N. Odiſtíne peccata? A. Et quidem ſupra modum. N. O egregiam & præclaram virtutis indolem: gaudeo immortaliter. Quaſi à facie colubri fuge peccatū: dentes Leonis dẽtes eius, interficientes animas hominū. Sed quæ peccata ſic deteſtaris? A. Superbiam, auaritiam, luxuriam, iram, gulam, inuidiam, acediam, quæ capitalia, mortifera, ſeu lethalia dici mos obtinuit.

ſuit. N. Non alia inſuper? A. Etiam homicidium, ſacrilegium, idolatriam, hæreſin, vſurã, periurium, proditionem, & iſtis magnitudine æqualia, quæ inpræſentia non occurunt. N. Hęc & infinita quę reliquiſti, grauiſsima, ſempiterniſque ſæculorum ętatibus apud inferos luenda ſunt. At tu, fili, leuiora iſta fortaſſe cõtemnis, nec odiſti. A. Quę? N. Citra ſitim bibere, delicatioribus epulis ventriculum diſtendere, parentibus nummulos, ſodalibus globulos, aut ligulas furari, comparare ſe ſe & præferre ingenio condiſcipulis, loqui quantum & quãdolibet, affirmare falſa, inficiari vera, libenter agere cum mulieribus non cognatis, lædẽtem vicißim lædere, inuitum ſæpius per annum & & oſcitantem de noxis confiteri, tempus otio conterere, & id genus alia. A. Nõ amo, ne iſta quidẽ: & Magiſter ſeriò nos hortatus eſt; vt vitaremus parua, ſi vellemus maiora effugere: nã ex illis iſta generari. Scintilla, inquit, quantilla res eſt? & tamẽ neglecta fit ignis, qui domos, ſyluas, ciuitates depaſcitur. Qui modica ſpernit, paulatim decidet, & rurſum Ouidius,

Principiis obſta, ſero medicina paratur,
Cum mala per longas conualuere moras.

N. Obtempera igitur cohortationibus iſtis; nec modò in ijs, quæ aduerſus DEVM, verùm etiam, quæ contra homines, contraq; morum commoditatem committuntur, caue puſilla, ne grandiora & robuſtiora fiant, quæ aliquando, etiam ſi maximè contendas, propter inueteratá conſuetudinem deſerere non queas, vt manè faciem & manus non abluere, veſtimenta non purgare à pulueribus, non ſalutare obuios, cachinnum tollere, reſpondere impatientius, ingredi aut nimium tardè, aut nimium feſtinè, non gratificari cuiquam in rebus facilibus, & huiuſmodi plura, quæ te non fugiunt ſumma ſpe & animi, & ingenij præditum adoleſcentulum.

PROGYMNASMA VICECIMVMTERTIVM.

Libelli ſcurriles.

SEMNOPHILVS, PHILOLESCVS, *Pueri*, MAGISTER.

SEM-

SEMNOPHILVS. ô facin us animaduertendum. P. Ah, ſile. S. Non ſileo. P. Per tuã miſericordiam oro, ne indica. S. Surdus ſum: præceptor, iſte apud ſe habet Marcolfum. M. Hé, illúmne iocularem libellum? S. Re vera illum ipſum. M. O te leuiſsimum, & plenum ineptę curioſitatis puerum. Non ſolum hoc nugarũ domi tuæ legis, ſed etiam in gymnaſium tecum portare, & in hac virtutis ac ſapientiæ, non leuitatis & inanitatis officina legere audes? P. Nihil continet mali. M. Parũ hoc tibi patrocinatur: nihil continet mali, ſi nihil continet boni. Porrige protinus. P. En. M. Aſpicite hunc pro Rudimentis, pro Catechiſmo ſuo voluit Marcolfum. P. Animi gratia tantum lego. M. Audio. tu in ſchola legis quædam animi gratia? an huc ventitamus tanquam ad viſendos ſaltatorum choros, aut equeſtres ludos, aut congreſſus athleticos animi gratia? habes de hac turba alios? P. Non habeo. M. At tamen noſti præterea quoſdam. P. Noui. M. Euoluiſti tu hæc figmenta? P. Bonam partem ſingulorum. M. Cum fructu profectò tempus collocaſti. Quod potiſsimum inde emolumẽtum excepiſti? P. Neſcio. M. Si tu neſcis, iuxta

tecum neſcio. P. Niſi tamen ſæpiſsime riſi, & quidem effusè. *M.* O libros non libros, quorũ vnica laus, excitare ſolutiſsimos riſus. Vellem tamen hos ſolum excitarent, non etiã ad alia incitarent. Accipite animis quæ dicam. Cuicunque veſtrum ſimiles libelli ſunt, ſi alieni, reſtituat quamprimum; ſi proprij, ad me afferat, aut in ignem in fælicibus vſtulandos lignis conijciat. Nam ſi quem lectitare eos cognouero, is vapulabit liberaliter. Multa in ijs ioca, ſæpe frigida, agreſtia, inſulſa, turpia. Amatorijs narrationibus redundant, Eccleſiæ cærimonias, ſacerdotes, monachos, Deo dicatas virgines, Sacramenta, fidem denique Catholicã petulantiſsimè irrident, animi partes maiores à virtute detorquẽt & ad omnẽ leuitatem impudentiáq; duces ſunt. Scio extare in Germania noſtra alios libellos, quorũ ficta ſunt argumẽta, quorũ ſcopus ac finis vtilis & honeſtus eſt, in quibus nihil ineptũ, friuolũ, maledicũ ac ſordidũ, eos legere nõ veto. Tamẽ vti bellaria edũtur in conuiuijs: nec id in hac ætate, in qua vos eſtis, verũ in maturiore, quę conſilia ſcriptorũ videre, vnãquamque rem ſuis ponderibus examinare, ficta à veris, honeſta à tur

pibus;

pibus, grauia à ſcurrilibus, vtilia à damnoſis, ſecernere poteſt. Tales ſunt fabulę poetarum plurimæ. Tales ipſimet poetæ, vt Homerus & Virgilius, in quorum poematis plura excogitata quam vera, & tamen grauitatis ac ſapientiæ refertiſsima. Tales denique aliquot apud Latinos & Græcos prudenter & ingenioſè èxcogitatæ hiſtoriæ. Libros ab hoc Marcolſi diſcipulo nominatos, eorumque affines puto à viris grauibus, & honeſtatis amantibus legi non ſolere. Quanto minus legendi ſunt pueris, niſi in perniciem ſuam faciles eſſe velint? Nã eorum ingenia cerea ac tenera cùm ſint, paullo momento vt in bonum, ſic in vitioſum habitum formari conſueuerunt.

PROGYMNASMA
VICESIMVM QVARTVM.

Ludus globorum.

MELANIOLVS, FABIVS.

MElaniolus. Heus Fabi, vnde tibi ſacculus tã plenus globorũ? F. Furatũ me credis?

M. Apage cum iſtac ſuſpicione: non puto furatum. Emiſti? an donati ſunt tibi? an lucrando acquiſiuiſti? F. Lucrando, maiorem partẽ, reliquos emi. M. Quid ſi te pauperiorem conciliem? F. Quid ſi cœlum ruat? Sed ſiquid audes. M. Libet ludere? F. Cur nõ libeat? M. Quo genere? F. Illo, per quod tu mox au Cræſus, aut Irus fias: ille, ſi viceris, hic, ſi victus fueris, quod opto & ſpero. Vix tibi ſunt viginti globuli. M. Fuit, quando tu trecentos non habebas. Age, dic, quo genere certabimus? F. Par, impar volo, ita vt ſcrobiculum humi faciamus capacem vnius pugni virilis, altum mediocriter. Inde ego certo interuallo diſtans, & ſubſidens, de uola meos tuoſque ſimul in illũ leui iactu conijciam. Si incurrerit in foſſulam numerus par, omnes globuli erunt mei, quiq; foris, quique intus iacebunt: ſi impar, omnes erunt tui. M. Aſt ego quoque iacere velim. F. Eſto, ſed tunc quando ego victus. Fac ſcrobiculum. M. Commoda cultrum. F. Franges, & magno ſtetit. M. Nequaquam, eſt terra mollis & argillacea. F. Digitis euerre fruſtula. M. Dictum ac factum, euerri. *Hic* erit meta. F. Nimium diſtat. *M.* Quomodo nimium? Duobus

paſsibus

paſsibus meis,& ſemis: eſt humus plana, ſine lapidibus ſtratorijs,leuiter accliuis accommodata huic ludo. Si eſſet ſcrobiculus ad parietem,liceret iacere maiore vi.Quot vis dem tibi in manum? F. Si vis citò rem perdere, da multos.M. Duos dabo?F.Hoc nihil eſt. Vis me quatuor globulos iactare? M. Ergo quatuor do.F.Iam hoc aliquid eſt.En octonariū, ſic collocatum, vt binarius binarium ſequatur.M.Sta intra metam,ne digitum tranſuerſum,aut vnguem latum exceſſeris?F.Siccine? M. Etiam. Sed iam nimis propendes contra ſcrobiculum.F.Non profecto? M. Immo eſto iuſtus,ſi me vis eſſe F.Sum.en iacio.Quatuor ſunt intus,numerus par.M.Expecta,ne colligas: adhuc alij accurrunt aduerſus ſcrobiculum.Hem,quintus incurrit, mea eſt victoria. Iam tu mihi da numerum.F. Accipe ſex.M. Placet.prima victoria addidit animos. Aſpice,omnes inieci,euax.F.Accipe rurſus totidē. M.Accipio.Octo ſunt intus.Iô,iô, tertia palma.F.Accipe denuo,&totidē.M.Ecce tibi rurſus octo.F.nolo amplius ludere.M.Quare?F. Tecū eſt felicitas. M. I,gloriare de tuis globulis,Feci ne ſacculū tuum leuiorem? F.Et tibi

alius faciet. M. Tumebas ante. F. Et tu modo.

PROGYMNASMA VICESIMVMQVINTVM.

Ludus turbinis.

CKARINVS, LEPIDVS, FORTVNATIVS.

CKARINVS. E buxo eſt meus turbo. L. Meus è cornu. F. Et meus eſt corneus aſpicite ſultis, quã niteat prę nigrore, quã bene faſtigiatus excauatuſq; ſit. Nec eſt grãdis nimiũ qui laborioſè flagello agitaretur; nec nimis paruus, qui ſaltitaret immodicè, & emitteretur facilè. C. Vis cõmutemus? F. Qui tibi hoc cogitare libet? tuus citius teretur quã meus, lignũ quippe molliuscornu. L. Meũ hũc nõ laudo, iã ſe metipſe laudabit, cũ gyros deſcribet currẽdo maximos, & paucis ac leuiſsimis ictibus curret diutiſsimè. C. Hoc ſolũ eſt planiſsimũ & ſpatioſiſsimũ, ꝓindeq; huic luſui mirè idoneũ. Quod beneuertat, cõtorqueo meũ, pollice & medio digito. L. Ego ſoleo circũuoluere ter, quater corrigiã flagelli, circũuolutũ humi ponere, bacillũ impetu attrahere ſurſũ. Tũ ille liberatus vinculo, quaſi in pedes ſe erigit, & ſtrenuè curſitat, hoc modo. F. Ecce meũ. Inſta flagello, tuus lãguet, Charine, agit animã, & tuus

& tuus Lepide.L.Vt volitat meus?F. Vt ampliſsimos orbes conficit meus?C.En vt meus tuũ ferit cũ ſonitu,Fortunate,ꝑpemodũ deſieſſat.F.Feriet meus viciſsim breui.L.Ah mei flagelli virgula diffracta eſt.C. Certemus nos duo Fortunate,iá plus ſpatij relictũ eſt,& turbines cõtra ſe mutuò impellamus.F. Sic agamus.Bone Deus,vt me fatigat meus?& minutis tãtũ ictibus opus eſt.Scuticã probatiſsimã habeo,corrigiã optimã è pelle hircina,& bifidã.C.Sudore diffluo,ceſſemus.F.Nõdũ ſudo. ſolus ſũ,validius agitabo meum. Vide,quęſo, horribiles ſaltus edit.C.Ero aliquãdiu ſpectator tuus.F.Quò Lepidius abijt? C. Virgulam quærit ad reparãdã ſcuticã.F.Quare nõ iápridẽ hũc nobilẽ ludũ exercuimus?C.Erit,cũ etiã hic diſplicebit.F.Nũquã Charine.C.Quo pignore certas mecum?Sed redit Lepidus.F.Ego quoq; laſſus ſum, ſpectabimus ãbo Lepidũ.O Lepidule tibi cedimus cãpũ iſtũ.Nũc te oſtẽdes quãtus vir ſies.L.Tã citò feſsi?C.Te deficiẽte(deficies enim)nos ludum iterabimus.L. Quid cras futurũ ſit iuxta vobiſcũ neſcio.Hodie quidem iſtuc quod vos auguramini haud futurum eſt.F.Magnos ſpiritus tibi in hoc artificio ſumis.

PROGYMNASMATVM

LATINITATIS.

SIVE DIALOGORVM

SELECTORVM.

LIBER SECVNDVS.

PRO SECVNDA SCHO-
LA GRAMMATICÆ.

Ex volumine primo.

PROGYMNASMA

SIVE DIALOGVS

PRIMVS.

Deductio pueri ad magiſtrum & primum examen.

PATER.

PATER, MAGISTER, PVER.

PATER. Salute plurima doctorem te literarum impertio. M. Habeo gratiam, vir Optime. Quid eſt negotij, quam obrem me velis? P. Si non grauaberis paruam dare operam mihi, paucis exſequar, qua cauſſa ad te acceſſerim. M. Aduerto animum. P. Ego Germani patris officium ſecutus, paruulum hunc quē cernis, filium meum honeſtiſsimis doctrinarum ſtudijs, & virtuti à primordio ætatis deditum eſſe nimium quantum cupio. M. Laudabilis & iuſtiſsimo atque præclariſsimo deſiderio incenſa voluntas: quàm primum enim, & quàm diutiſsimè diſcendum ſapientes prędicant, quod nunquam perdiſcitur, & proficit in perpetuum. Præterea multū refert, quibus odoribus teſta recens imbuatur. P. Eſt verò ita vt dicis. Hunc igitur puerum (quod mihi familiæque meæ fæliciter eueniat) tibi in manum do, tibi committo, tuæque mando fidei. Natura ego ſum, amore, cura, & ſollicitudine tu illi pater eſto. Tua inſtitutione ac diſciplina probitatem & intelligentiam rerum (quanta quidem in iſtam teneritudinem cadit) adipiſcatur. M. Certè quidem in iſtam te-

neri-

neritudinē cadit)adipiſcatur. M. Certè quidē haud repugnanter in albū diſcipulorū ipſum retulero,ſi,vt eſt in more poſitum, ingeniolū eius atq; progreſſum, quē in literis hactenus effecit,periclitatus ante fuero.P. Teneas licet ſolēne tuum,& exquiras quodcunque tibi exquiſito opus videbitur.M. Age,mi fili,ede nomē tuū.PV.Mihi nomē eſt Iacobus.M. Quotū agitas annū?P.Hic,opinor,nonus incipit. M. Elemēta cōformare noſtin?Pr.Maximè,quam quā haud venuſtiſsimè. M. Quid rudimenta Grāmaticę num doctè calles? etenim in hoc meo gymnaſio illa nō traduntur:inſtructū ab ijs venire ad me audiendū oportet.PV.Spero me ſciētia comprehēdiſſe illas præceptiones, quantū potuerim.M. Cuius autē Grāmatici erāt illa tua rudimēta?PV.Emmanuèlis Aluari Luſitani.M.Emmanuèlis? Víſne explorem quā ſtudioſè didiceris?PV. Explora,ſi placet. P.Cedò,inflexiones nominū quot ſunt. PV. Quinq;.M.Hæc vox,Senſus,quota declinatione continetur?PV.Quarta.M.Quo caſu effertur?PV.Nominādi,generādi, vocādi ſingulari;& rursū nominādi,accuſandi, vocādi multitudinis numero. M. Bonum cuius generis?

PV. Maſculini. M. Certum ne iſtud habes? PV. Certiſsimũ. M. Eius fœminum? PV. Bona. M. Neutrũ. PV. Bonũ. M. Da cõparatiuũ & ſuperlatiuũ? PV. Melior, optimus. M. Cur non dicis, bonior, boniſsimus: perinde, vt doctior, doctiſſimus? PV. Dicerẽ verò, niſi eſſet anomalũ, ſiue inæquale, vt illa quoque: Malus, peior, peſſimus: Paruus, minor, minimus. M. Probè reſpondet adoleſcentulus. De hinc pronominis definitionem recita. PV. Quod loco nominis poſitum certam finitamque perſonam adſignificat. M. An emendatè ſic loquemur: Saluũ te aduenire gaudemus? PV. Prorſus emendatè. M. Vndenam hoc intelligis? PV. Ex regula IV. M. Audiamus. PV. Verbum perſonale infiniti modi, poſtulat ante ſe accuſandi caſum. M. Pernoſco, & demiror egregiã ſingularéq; diligentiam tuã. Hãc ſi in poſterũ ſimiliter ad diſcendum attuleris (quod te facturum eſſe mihi quidem dubitare in mentem nõ venit) promitto ac ricipio huic parenti tuo, te hominẽ eruditiſsimũ veniẽtibus annis euaſurũ. P. Diligentiã quidẽ pueri in ſpe optima ponat Magiſter. Ego itẽ quo minus illi ceſſare, & ſocordia atque deſidia bonũ otiũ cõterere ſit in-

tegrum curabo ſedulò. Pr. Ignauus non ero. M. Macte indole, ſic facies, mi Iacobe, & cras poſtquam luxerit cum libellis tuis, armiſque ſcholaſticis ad ſextam in hunc ludum meum itare, Diuis bene iuuantibus, occipies. Tu interim filium reduces domum quem propter ingenij bonitatem, & quam facilè perſpicio, naturæ præſtantiam multò commendatiſsimũ nobis chariſsimumq́ue fore credas velim. P. Liberalis iſta, & humanitatis plena pollicitatio, vir doctiſsime, omnibus neceſsitudinibus me tibi obſtringit. Bene vale. M. Et tu.

PROGYMNASMA SECVNDVM.

Euntes in ludum.

ANTONIVS, MARCELLVS.

ANTONIVS. Securúſne, & timore expeditus in phrontiſterium vadis Marcelle? M. Quid tibi iſta percunctatione vis? explicadum,

dum,non enim ſatis intelligo. A. Fabor ergo apertiùs. Contexuiſti epiſtolam quam à nobis hodie requiret Præceptor? M. Cõtexui,& deſcriptam porto mecum, A. Præcurrit alacritas tua meam tarditatem. Quanquam haud ita pigritia me, vt chartæ penuria, qua premebar, remorata eſt, fecitque vt meam non totã deſcripſerim: ſerius quippe adeptus ſum papyrum. M. Quid acturus, ſi popoſcerit? A. Dum veſtras emendat, interea quod reliquum eſt nullo negotio diſcribam. Hoc conceſſurum mihi ſpes eſt, ſiquidem alijs aliâs conceſsit. M. Oſtende ſis tuam ſcriptionem. A. Hem. M. Quàm fœdè tu pingis literas? Gallinã ſcripſiſſe arbitror. Quàm item vacillant verſus? A. Dummodo legi queat ſcriptura, parui duco triſtia ſint an læta, pulchra viſu, an deformia elementa: verſus ad amuſsim nequeo dirigere quantumuis coner. Atqui non tam valde vtraque laude mihi anteſtas. M. Iudicium cæci. A. Aliter doceat me, prę̨ceptor, ſi ipſi diſpliceo cum iſtis illepidis in venuſtiſque characteribus. M. Abhorrent iſtę partes ab eius munere. A. At vnde diſcam tandem? Quid tu nũc mihi auctor es? M. Aliquem peritum adoleſ-

centem pacta pecunia conducant parẽtes tui, quem hanc ad rem magiſtrum capias. A. Attamen doctrina quoque ſpectati, & clari homines plerunque inſcitè, & indecorè efformant figuras iſtas. M. Dici aliter nõ poteſt, verùm non idcirco ſunt docti : & tamen multi illorum decenter. A. Parentes mei (quod vitium ſenectus affert) attentiores ſunt ad rem quàm ſat eſt: defraudant genium ſuum: vereor vt illis perſuadeam. M. Adhibe procuratorem Magiſtrum, cuius vnum verbum huc plus valebit, quàm centum tua. A. Rogabo vt hanc mihi opellam ſurripiat. M. Cæterùm, quæ heri explicata ſunt in Cicerone, ſi te fortè nominauerit, poteriſne repetere? A. Niſi ipſemet opituletur, parum bene, oblitus enim ſum quorundam, & quem domi interrogem habeo præter parietes neminem. M. Hæreti ſubueniet. Ego inſuper, quoad eius facere potuero, tibi opem feram. A. Mi optime Marcelle, M. Sponden' te mutuum eſſe facturum mecum, ſi in eodem luto hæſitauero? ſi neceſsitudo poſtulauerit? A. Spondeo firmiter. M. Salua res eſt.

PROGYMNASMA TERTIVM.

Excuſatio abſentiæ.

MAGISTER, ANIMADVERSOR, ANTONIVS, IOANNES, MARCVS.

MAGISTER. Euge animaduerſor? ades dũ. A. Adſum, impera. M. Quinã heſterno die ſcholam non obierunt? A. Qui? Antonius Niger, Ioannes Faber, Marcus Syluius. M. Perpaucos memoras. A. Reliqui ad vnum omnes coram pręſentes affuerunt. M. Extra eos videlicet, qui munuſculis te elinguauerunt. A. Hoc quidem aliás cùm tentarent nonnulli, ſemper Auſtrum perculerunt. M. Probatus es adoleſcens, & Magiſtro tuo fidelis. Heus, prodite vos in medium, repente, ſtatim, ſine mora. An nõdum etiam? confeſtim, inquam, aduolate. Quid habes Antoni dicere ad excuſandam abſentiam? A. Ingens quidam, & intolerabilis dolor occupauerat ſinciput meum. Quocirca mihi in mandatis dabat mater, extra ædes pedem ne vſquam ponerem. M. Fabu-

læ.tibi vt credam? non ego te noui? A. Si verbis meis exiguá apud te eſt fides, certum hominem ad matrem & familiares indagatum allega. M. Logi. A. Haud ſecus reperies. M. Sõnium; quaſi verò tu vt es callidus & verſipellis hoc tuis nón impoſuiſſes, tibi nimirum cõdolere caput. Studebas verberationẽ effugere, quæ propter ſegnitiem te manebat. A. Neutiquam, Præceptor: non impoſui profectò; re vera nihil finxi. M. Poteróne hodie verum ex iſto puero exculpere? Caue mihi mẽdacij quicquam. A. Vera loquor. Si aliter fuerit ac dixi, cauſſæ nihil erit, quin tibi dem pœnas. M. I, ſeſſum; rem ego nunc quidem in medio relinquam. Tu bone Faber, quo negotio implicatus tẽnebare? I. Pater quopiam profectus animi gratia, me perduxit illuc ſecum. M. Quò profectus? I. In villulam noſtram, quæ aliquot millia paſſuum ab vrbe diſtat. M. Cur pridiè à me copiam non petebas. I. Noctu hac de re deliberauit pater: tum multo mane in viam nos dedimus, vt adre ad te nequiuerim, nec voluerim, quòd verebar, vt cubitu ſurrexiſſes. M. Dictum inopinatũ atque mirabile; te alioqui ſomniculoſiſsimum, id temporis, ſub galli can-

li cantum ſcilicet,experrectum. I. Videre me ſomnum haut ſinebat gratiſsimæ promiſsionis expectatio.M. Quin tu exoraueras patrē, vt hoc promitteret.I. Factum eſt vt patre ſecundo villam amœniſsimam petiuerim,ibiq; animum ſtudiorum perpetuitate fatigatū triduo iſto inſtaurauerim. Proinde, amabo mi præceptor,parce vltra quærere, quandoquidē te clam non eſt, quanto me opere ſchola delectet,nuſquam vt ſim libentius.M.Qui tibi in ceſsit metus plagarum in ſolitus, hic de improuiſo oratorem te reddidit. Nunc condonabitur erratum.Poſthac niſi quoquo modo de abſentia certiorem me feceris, verberibus te cædam,vt ſi in priſtino moleres Percepiſti? I.Planiſsimè.M.Reſtat vt te quoq; purges, ſolute adoleſcens, & omnium inertium inertiſſime. Quid egiſti? aut vbi fuiſti?aut quare in ludum non veniſti?Quid eſt Sylui?quid taces? MAR. Exiſtimabam eſſe ferias literarias. M. Hoccine os tuum?Iſtáne frons tua? Ecquid,ô inſulſe, nudius tertius aut quartus primum auditiones obire cępiſti?quomodo?an tu neſciebas vacationi diem Mercurij conſecratum? Hic ego te manifeſtum mēdacij teneo. MAR.

Aſt mihi occurebat heri Mercurius. M. Aſt egò ſaxo tibi hodie Tiſiphone accincta flagellis occurrat. Lepidum capitulum. Téne errare in iſto negotio tam antiquo, tam noto, tam vulgato? Quam obrem autem horis antemeridianis ſaltem non comparuiſti in hoc loco? Prætexis culpam hoc figmento: non fit mihi veriſimile quod ais. Illi ſodales & congerrones tui aliquò te ambulatum, aut luſum auocarunt. Para; mox tibi virgis corium conſcribã. MAR. Miſer, ah miſer, cui tam malè vertit dolus. Sed te obteſtor, vnam hanc dimitte noxiam; ſi quando rurſus admiſero, tum occidito. M. Nihil agis.

PROGYMNASMA.
QVARTVM.

Calami præparatio.

VEDASTVS, BALTHASARAS.

VEDASTVS. Cum haud inuenuſtè pingas elementa, doleo tibi nec chartã eſſe bonã, nec calamos aptos. B. Ab his ſingulis fateor

me

me inopem. Charta nec candida multùm, nec firma & plana, ſed aſpera, ſcabra, & pilis paruiſsimis plena, quos cùm à calami crena detraho, mora ſcriptioni affertur, quod ſi nõ detraho, ſcis ipſe quales efformentur literæ. Sed quod intollerabiliùs mihi accidit, etiam perfluit, verùm hæc culpa ſit atramenti potiùs, quod cùm eſſet heri ſpiſſum valde, aqua nimia effecit dilutiſsimum, & ſubalbidum. Calamos ad vſum accommodare cultello prorſus neſcio; & te etiam atque etiam vehementérque rogo, vt hanc rem me doceas, ſi ipſe ſcias. V. *Miſeret me tui, qui pœne ſolus ignores, quod condiſcipuli tui didicerunt magnã partem*. B. Libera tu me iſta ignorantia. V. Auſculta igitur. Anſerinæ pennæ ſunt ad ſcribẽdum inprimis appoſitę, ijſque plures vtimur, ac ſæpius quã pauonũ aut cygnorũ; quarũ illę nimis ſunt duræ hæ nimis amplæ; quanquam diutius bonæ permanent atq; anſerinæ. B. Teneo. V. Ex his ipſis anſerinis meliores iudicantur, quæ ſunt pellucidæ, mędiocriter durę, caule lõgiore, ampliore, firmiore. Quæ autẽ habẽt caulẽ breuẽ, anguſtũ, & ſunt admodũ durę, vt quæ inhærẽt extremę alę, nõ probãtur. B. Iam

nouerim deligere pennas. V. Vbi delegeris, ita parabis. Reſcindes caudam, plumulas vtrimq; detrahes, ſcalpelli tergo cauum pennæ leuigabis, extremũ caui, ſeu caput reſcindes ex vtraque parte, antrorſum & retrorſum, hoc modo, vt fiat bifurcata (aſpice) Tantum porrò reſecabis, quantum latus eſt vnguis auricularis digiti. B. Meminero. V. Poſthæc in dorſo crenã facies; id eſt, calamum cuſpide cultelli, ſiue extremo cultello iuſté per medium ſcindes, ſic, vt fiſsio ſeu inciſura diametro dorſi pariter pene æqualiterque reſpondeat. Tũ vbi adhuc aliquantillum deorſum à fronte exſecueris, à dextris & ſiniſtris acuere calamum, & mucronẽ facere perges; ſeu æquabis duos illos pedũculos, ſiue cruſcula. Nunc me vide, quomodo indita crena vtrumque horum abſoluam. B. Obſeruo. V. Raſtellum hoc, quem mucronem antea vocaui, temperatæ gracilitatis eſſe debet, de quo quanto plus abſcideris, tanto habebis calamum obtuſiorem, & grandioribus notis ducendis aptiorem: dextra tamen pars, inquam calamus, dum ſcribimus, incumbit, ſit aliquanto altior ſiniſtra, quod diſcrimen adeo ſit minutum, vix vt perſpiciatur. Age ex
peria-

riamur hunc noſtrum.accipe,vide an placeat. Quare ſic eum capis?B. Sic aſſueui. V. Tene pollice,& medio digito, molliterque ſuperpone indicem,Sic;ita minus vacillabit manus,& firmiùs eam chartę imprimes.Sit autem brachium vſque ad cubitum liberum dum ſcribis, & pondere ſuo tabulæ ſeu pluteo innitatur,tota autem manus auriculari. Intuere me ſcribentem.B.Imitabor ad vnguem,& quibuscunque officijs potero, tuam erga me humanitatem aut obruam,aut exæquabo.

PROGYMNASMA QVINTVM.

Elementorum conformatio.

DAMASVS, ALBANVS.

DAMASVS.Tam artificiosè tamque graphicè characteres Romanos effingere,tāta proportione,& tam compoſitè mutuò reſpondentes,verſibus pręterea paribus interual

lis, à ſumma pagina ad imam vſque dirempt[i]s, & nulla omnino in parte vacillantibus, d[i]c ſodes quid tãdem vtilitatis affert? A. Modus ipſe quęrendi tuus, clamat te iſtuc in quęſt[i]one ponere nõ debuiſſe. D. Quid ita nõ? A. Quoniã oſtẽdit nõ deſplicere tibi hãc manus meæ elegantiã. Atq; vt agã apertiùs: delectaris ne, ſi quãdo quidpiã à me exaratũ aſpicis? D. Ac multũ profęctò, nõ ſecus, quã ſi nitidã, & colluſtratã picturã intuerer. A. Hæc igitur vna eſt vtilitas, vt mearũ literarum veluti pictura tuis aliorũq; oculis blãdiatur, l[e]ctoreſq; meos voluptate quadã nec illiberali demulceat. D. bene tu quidem hactenus, ſed plura deſidero. A. Ego ipſe quoque (id quod omnibus mei ordinis vſu venire exiſtimo) propterea libẽtiùs, faciliùs, maioreq, cum iucũditate ſcribo. Adde, quòd lectu expeditior eſt venuſta, quã ruſtica, indocta, imperitaque manus; nec aliud in cauſſa eſt, quare tantopere typis deſcriptos libros amplectamur, nobiſcũq; feliciter actũ ſit credamus, ſi calamo ad illorũ typorũ venuſtiſsimã ſpeciẽ quã proximè acceſſerimus. D. Negari non poteſt, manũ tuã exquiſitã probè diſtinctã & luculentã eſſe. Nũç da, quibus

vijs ac rationibus ad huius ſciẽtiæ facultatem perueneris. A. Quorſũ id noſſe expet is? D. Etiã in hoc rogas? Vt facere queã ſimilia. A. Si animũ huc aduertas, narro tibi. D. Aſto auidiſſimis auribus. A. Principiò per commodũ fuit exẽplar, in quo erat alphabetũ maioribus minoribuſq; literis cõpoſitũ. Nec ibi ſolũ cõpletæ & integræ, verũ etiã imperfectæ, parteſque & fruſtilla earum viſebantur. Oſtẽdebatur itẽ, quo pacto illa fragmẽta coagmẽtanda eſſent, vt abſolutum literæ corpus efficeretur. Verbi cauſſa, ducebatur ab alto virgula ad hũc modum l, appingebatur minutus ſemicirculus dextrorſum, ſeu inuerſum c, ſic, ɔ. vt doceret b, componere, ſi illi porrectę deorſum ad angulos rectos lineolę hanc notã copulaſſem. In d idem præſtabatur, præpoſito c, ſic tamen, vt poſtquam c. illud cum virgula coiuiſſet, pũcti inſtar de infimo eius extra emineret. In maiuſculis eadem planè ratio cuſtodiebatur. Sed vt rẽ clariùs cognoſcas, ipſũ tibi prototypon demõſtrabo, ſi fuerit occaſio. D. Optatiſsimũ acciderit. A. poſt hæc binæ, ternæ, quaternæ, connectebãtur, vt ab. do. mi ptu. flo. grã. trun. Subijciebatur adhuc vocum ſeries, quę aliquã ani-

mantem, arborem, herbam, morbum, inſtrumentum indicarent, eęque haud ita vulgatæ ac tritæ. Tandem breuiores ſententiolæ, vt illæ (nam edidici, ſicuti vocabula, de quibus dicebam) *vacare culpa magnum eſt ſolatium. Medio tutiſſimus ibis. Feſtina lentè. Neſcis quid veſper ſerus vehat. Homo bulla.* D. Videtur Magiſter hoc exemplar meditatus confeciſſe. A. Credo. D. Quid erat nouiſsimo loco? A. Longior ſcriptura, ſex, ſeptem verſuum ſcilicet, quæ ad virtutem excolendam me hortabatur. Ex Platone, Tullio, aut Seneca, vt reor, depromſerat. D. Nec illius te capere debuiſſet obliuio. A. Non cœpit. Erat autem concepta his verbis: *Altum quiddam eſt virtus, excelſum, regale, inuictum infatigabile: voluptas humile, ſeruile, imbecillum, caducum, cuius ſtatio, ac domicilium fornices & popinæ ſunt. Virtutem in templo inuenies, in foro, in curia, pro muris ſtantem, puluerulentam, coloratam, calloſas habentem manus: voluptatem latitantem ſæpius, ac tenebras captantem: circa balnea ac ſudatoria, ac loca ædilem metuentia, mollē, eneruem, mero atque vnguento madentem, pallidam, fucatam, & medicamentis pollinctam.* D. Quid? tantúmne ſæpius inſpectanda hac formula perdidi-

didiciſti hoć tuum artificium? A. Nō. D. Quid egiſti hoc amplius? A. Sua manu præceptor meam complexus moderabatur ac dirigebat. Iubebat item tenuiſsimæ ac ſubtiliſsimæ papyro membranam ſubſternere, in qua ineſsét feſtiuiſsimè picta elementa, cum egregiè concinnata ſcriptura, & calamum ſuper literas per chartam ſatis tralucentes ducere, vt ſic ductibus earundem æmulandis aſſueſcerem, & habitu quodam confirmarer. Quinimmo ſtylo plumbeo interdum literas cum exaraſſet, eas me atramento tegere, & de liuidis nigras reddere volebat. Cæterùm ne facerem inæquales, eas, inquá, quæ vel ſurſum lineas non proijciunt, vel infra non demittunt, vt vocales, & conſonantes, c. m. n. r. &c. applicata regula trahebat lineas duas anguſto ſpatio diſtantes, intra has mādabat mihi vt ſcriberem aliquid. Idem in grandioribus ſeruaui, quarum inter ſe omnium æqua eſt magnitudo. His exercitationibus vſus, quantum cernis, proceſſum effeci. D. Si nanciſci poſſem magiſtrum æquè ſcientem ac peritum, diſcerem hanc artem ſanè. A. Si ſollicitus quæras, puto te inuenturū. D. Difficillimè: paucorum eſt enim bella manus:

nus:contrà,malè pingentium numerus infini- tior,quam frondium in ſyluis,piſcium in vn- dis.

PROGYMNASMA SEXTVM.

Ortographia.

SEPTIMIVS, ANSELMVS.

SEPTIMIVS. Si tibi faciendum videtur An- ſelme,cōferamus inter nos,quæ ante Meri- diē à Magiſtro de Orthographia accepimus. A. Ordire,ego cæpta proſequar. S. Tu maior, & plura tenes memoria. Si quid effluxerit iā tibi,fortaſsis id mihi occurret,tū repente ſub- ijciā. A. Affirmabat igitur illam ſe ſtatuere or- thographiam probatiſsimam, & præcipuè cō- plectendam, quæ conſtaret perbenè formatis literarum figuris,quæ haberet verſus adamuſ- ſim extenſos; minimeque velut à recto trami- te vſquā deflectentes. S. In hiſce duobus ipſe- met magno nobis exemplo eſt; quis enim eo pingit venuſtiùs? quis tā recta linea? Verū hæc

potiùs

potiùs ornamēto ſunt quædā Orthographiæ, quæ ne doctis quidē ſingulis contingunt, nec illi magnoperè inflammato eorundem ſtudio rapiuntur. A. Sic eſt, vt ais. Attamē cū ornamēta hæc amemus & admiremur in alijs, quid eſt quòd ipſi nō cōſectamur? S. Quod erat tertiū? A. Quod? ſcire quæ cū Latinę ac Romanę, tū Græcæ, hoc eſt, è fontibus Græcorū in Latinitatē diriuatæ, transfuſæq; voces. (quarū innumerabilis eſt multitudo) dipthōgo, quæ vocali, & quánā ſcriberentur; quibus conſonantibus vbi addendū aſpirationis indiciū. Quid ſequebatur? S. De tōnis & accentibus neſcio quid. A. Iam recordor. Noſſe etiam quo tono, acuto, graui, inflexo vbi vtendum. Adhæc de interpunctionibus, quæ videlicet nota hypodiaſtoles diſiungenda, quæ per ὑφ' ἓν coniungenda; quādo demum ſyllaba porrecta, ſuper ſe pu[?]illa linea inſignienda, quando bina puncta, ſeu colon, quando interrogationis ſignū, quando parentheſeos nota adhibenda. S. Dicebat in Orthographia locum non deriuationibus duntaxat, notationibus ſiue etymologijs, originibus, ſed conſuetudini etiā: vidēdūq; quid ſolerēt eruditi: qui ſi diſcreparent,

& alij hoc, alij alio modo verbum idem ſcriptitarent, plurimum valere oportere iudicium. A. In reprehenſionem denique vocabat eos, qui cum peruicacia manuſcriptis codicibus, ſaxis ac numiſmatis vetuſtis adhęrerent; quoniam illi ſculptores, ſcalptores, monetarij ſępius illiteratiſsimi fuiſſent. Locutos quidem latinè, vti nos omnes patria lingua Teutonicè loquimur, non tamen idcirco ſciſſe Grammaticam; & ita falsò putari myſterium atque auctoritatem grauiſsimam, quæ eſſet alicuius idiotę opificis mera inſcitia. S. His addebat inſpiciendos crebrò decoris typis in typographio deſcriptos libros, illoſque imitandos. A. Vltimum proponebat hoc præceptum. Non ſolum formas literarum decoras ſtudioſè contemplari, ſed aſtare etiam ſcriptoribus librarijs, & ductus atque tractus quàm diligentiſſime obſeruatos intimis ſenſibus mandare. Hoc quale eſſet, ſimilitudine ante oculos ponebat. Vt enim viua vox magis nos afficit quàm lecta in libris & muta; ſic ipſa manus ſcriptoris multò vehementiùs imprimit in animo ideam elementi: ſeu potiùs rationem ipſius confirmandi, quàm ipſum ſolum iam

in char-

in charta abſolutum;& relictum elementum. S.Hæc ferè audiuimus hodie:cras & deinceps reliqua expectemus. A. Non omittendum illud præterea conſilium quod dabat. Vt orthographicos libellos Aldi Manutij,Pauli F.aliorumque volueremus. S. Diu eſt cùm hoc factito.

PROGYMNASMA SEPTIMVM.

Serus in ludum aduentus.

MAGISTER, DISCIPVLVS.

MAGISTER. Quouſque tandem hoc feſtiuiſsimum lepidiſsimumque fruſtum diſcipuli ad me audiendum, multo iam die, vltimum omnium ventitabit?

Tota mihi dormitur hyems,& pingior illo
Tempore ſum, quo me nil niſi ſomnus alit.

inquit apud Martialé glis. Eho, aſpice ad me, ſomni mancipium, Videte vt illi turgét ocu-

li,vt ſoporis adhuc pleni ſunt. Impexũ eſt caput,illota facies,non appare: circa collũ intima tunica,pendet indecorè in ſiniſtrum latus pallũ. Quid eſt quod ſtata hora nũquã expergiſceris? auſcultate, vt opplebit aures meas vaniloquẽtia. D. Credas mihi affirmãti,tã matutinus hîc adeſsẽ,quã iſtorũ vllus, ſi quiſpiam domeſticorũ è sõno me velletexcitare. M. Eia verò lauda te aliquantulũ. Quid tu ais? non te ad quintã,ſerò vtiq;, capit dormiẽdi ſatietas: vt è lecto allubeſcat ſurgere,explicata relegere,ediſcẽda ediſcere,quò paratior ſcholam intres? D. Enim verò nõ poſsũ profectò vltro expergiſci. M. Nullus ergo domi tuæ ſeruus, nulla ancilla,quæ te ſtertentẽ excitet? D. Sunt famuli,ſunt ancillę: at enim ne ipſi quidẽ primo diluculo ſuos lectulos deſerũt, sõnoque, vt nos pueri,æq;paſcũtur. M. Vah,iſta ratio põderoſa eſt. Parẽtes autẽ qui tandẽ hoc patiuntur? D. Neſcio,cõniuẽt. M. Auſim ſpõſionẽ facere, ni tu ab illis excitere. Sed illa ipſiſsima cauſa eſt. è ſtrato,vbi cõcaluerit,inuitiſsimè te moues,nũc potiſsimũ sũma hyeme,ne cõglacies. D. Ama me,illa veriſsima cauſſa eſt quã expoſui,nec alia. Proinde irã tuã mollire velis,&

lis, & animũ in me quietiorẽ accipere. M. Tu igitur (infãdũ) ex tãta diſcipulorũ frequẽtia repertus es vnicus, qui neq, per te euigiles, neq; per aliũ. Quã timeo ne mihi verba des. D. Nõ te circũuenio. M. Dedã alicui negotiũ, qui domi quærat nũ ita ſit, vt tute narraſti modò. Si mẽtitũ deprehendero, neq, fidẽ in poſterũ dictis tuis tribuã, & pro fallacia iſta meritã tibi mercedẽ dabo. Iã ne hoc tenes? D. Oppidò. fortaſsis nõ fatebũtur illi culpã ſuã. M. Immo fortaſsis fatebũtur culpã tuã, & dicẽt te ab ancilla clarè inclamatũ nihil cõſuêſſe reſpõdere: ſimiliter ac ſi etiam tũ arctè, & grauiter dormires. Quod ſi iteratò clamet & minetur, te non nihil ſurrigere caput, & ſtridulo gutture quidpiam murmurare, velut porta in cardine: rurſumq, ſuper puluinũ illud demittere, ac placidè, vt antea, ſopori indulgere: & hãc eſſe vigilantiã tuã, videriq, aut peracutis ſudibus te fodiendũ, aut faces tibi admouẽdas. D. Quod libido eorũ feret cõminiſcantur: ipſi tamẽ gallos canentes nihil morãtur: nõ ſurgũt. M. Tu verò ne poſt crebram quidem ancillarũ vociferationẽ potes ſomnũ excutere, ô pigerrime homuncio, Sed nũc intempeſtiuè de ſõnolen

tia tua longo ſermone vtimur,diemq́ue conficimus.Cognoſcam de domeſticis tuis.Si fueris verax, rem tuam feceris meliuſculam ; ſin erit,vt vanitatis in te culpam admiſeris, tu ipſe clamore tuo omnes Endymionas vigilantiſsimos præſtabis. Aſſequeris,puto,quorſum hęc ſpectet comminatio.D. Admodum,Præceptor.

PROGYMNASMA
OCTAVVM.

Petitio luſus.

PHILIPPVS, MAGISTER, PVERORVM TVRBA.

PHILIPPVS.Memoriter memini,Pręceptor, dixiſſe te aliquando nobis, neceſſariam eſſe in rebus viciſsitudinē, nec durare poſſe,quod alterna requie careat. M. Quid tū poſtea?quā ob cauſſam tu id mihi nunc ſubijcis?P. Haud ſanè inconſultò,aç temerè tuam vſurpaui ſen

tentiam. M. Ergo cur vſurpas? Dic. P. Quoniā res quædam eſt, quam me à benignitate tua impetratam auferre volo. M. Memora puer. P. Si moleſtè non es laturus. M. Niſi tu iniuſtum quid à me petas, indignè nō feram, quidquid petiueris. Nam vt iuſta ab iniuſtis petere inſipientia eſt; ſic iniuſta à iuſtis impetrari non decet. P. Ne tibi lubeat ſiniſtrum ſuſpicari. Iuſtè ab iuſtis iuſtus ſum orator datus, & aduenio omnibus libentibus, vt quod in rem noſtram communem ſit, hoc à tua lenitate obtineam. M. Eloquere, quid eſt quod obtinere geſtis? P. Paullum eſt. M. Quin tu vno verbo dic, quid eſt? P. Iam dies effluxere complures, ex quo libris ſemper affixi fuimus. M. Trabalibus clauis opinor. Subolet quorſum euaſurus ſis. Benè habēt tibi principia. Pertexe telam, ſed apte, vt ne compellam te retexere. P. Et exercitationibus auditionum, ſcriptionum, recitationum, concertationum pœnè exhauſti ſumus. M. Itáne verò? Exhauſti? ô me in diſcipulos atrocem, ô crudelem. P. Nec vnquam nobis vel ad momentum reſpirare, vireſque feſſas reparare datum eſt. M. Vt res ſuas exaggerat? quodque contritum eſt vetuſtate prouerbium: ex

conditis clamoribus,abſque ſtrepitu, crepitu, fremitu:ſic enim interpretor quod dicebat de tumultu,& iurgio vitandis.PV.Fiet.P.Vt ante quintã ad libros nos recipiamus. PV. Fiet. P.Vt deinceps neruis omnibus diſcamus.PV. Hic melius eſt reſpondere,fiat,quàm fiet: optare.quàm promittere.

PROGYMNASMA NONVM.

Explicationum repetendarum ratio.

VRBANVS, THEOPHILVS.

VRBANVS. Repeſtine heſternam explicationem epiſtolæ Ciceronis?T. Non dum. *V.* Quid egiſti? T. Occupatus fui in alijs. V. In quibus?T. In præceptis Grãmaticæ ediſcendis.V.Vtrũque faciendũ fuit.T. Si ſocio non caruiſſem,hoc quoque forſitã præſtitiſſem.V. Vis tecum repetam?T. Nihil malo. *V.*principio reuocabo tibi in mẽtẽ ipsũ argumẽtũ epiſtolę verbis Gallicis:tu ſi diffidis memoriæ,poteris in chartaceũ libellũ referre.T.Nullo ne-

gotio retinebo, ſi iterum audiero: nec enim eſt ita longum. V. Poſtea Ciceronem exponã, verbum verbo, ſequens conſtructionis ordinem, mox ſententiam ſententia, vt præceptor ſolet. T. Et vt nos vult ſe ſe imitantes facere in repetendo. V. Poſtremò themata indicabo cum accidentibus, & ſyntaxes quaſdam faciliores. T. Obſtringes me non vulgari beneficio. Secedamus in locum ſolitarium, ne quis hîc noſtra dicta arbitretur.

PROGYMNASMA DECIMVM.

Amiſſus, & promiſſus liber.

VDALRICVS, OTHO.

VDALRICVS. Quid vult hic fletus? O. Amiſi librũ. V. Quem? O. Emmanuelis Grãmaticam. V. In ſcholáne? O. In ſchola, mi Vdalrice. V. Quo tempore? O. Hoc ipſo die, ante prandium. Cùm enim dato ſigno diſcedendũ

eſſet domum, egoq́ue libellos meos colligeré, hunc non inueni. V. Quæſiuiſtine apud vicinos? O. Ac diligentiſsimè. Reſpondent omnes, ſe eſſe extra noxiam; nec habere, nec ſcire quis habeat. V. Non tu illico ad præceptoré? O. Immò: ſed iuſsit vt ſe appellarem denuo poſt meridiem. V. Appella. O. Deſpero me recuperaturum. V. Alâs alij ſuos amiſerunt. O. Sic eſt? V. Nónne recuperarunt? O. Quidam, non omnes. Et hi, quòd rem ſuam malè cuſtodiſſent, aut in ludò à Doctore, aut domi à parentibus vapularunt liberaliter. Quod ſi hodie librum meum non recepero, certiores faciam ipſos oportet, vt pro hoc malo mihi dét malum. V. Iuuabo te in quęritando Emmanuele tuo. Si non inueneris, eſt mihi aliquanto tritius hoc ipſo exemplar eiuſdem, id dabo tibi proprium. O. Si non ſimulatè promittis, porrige dexteram. v. En. O. Offudiſti aquam: redijt animus, & cura omnis ex corde exceſſit. v. Lætus ſum, quod te tranquillaui. væ illi, qui ſe huius furti aſtrinxit: nam & librum minimè retinebit, & vberius quàm tu plorabit. O. Furé hũc mihi dari in conſpectũ geſtio: toram inoslaudaré ipſũ, & capillo conſcinderé.

ſpicio intentis oculis. H. Ecce quemadmodum chartam chartæ arctiùs coniungo, vt ſpatium inter illas nullum intercedat. C. Video. H. Itē quemadmodum ſuprà & infrà ſunt æquales interſe, nulla prominet. C. Aptè, artificiosè. H. Nec foris intrego fila ſuperiora inferioribus longiora viſuntur: nec primū à ſecūdo maiore interuallo diſtat, quàm ſecundum à tertio, tertium à quarto. C. Peritè, H. Nodi parui, & intus omnes. C. Sanè, H. Nunc tu cultellū accipe ſis, parteſque chartarum ſuperiores cautè ſcindendo aperi. C. Pro iſta opera referetur gratia tibi, mi Hugo. H. Satis gratiarum retuleris, ſi me amaueris, & maiore quadam cura & alacritate quàm hucuſque didiceris. C. Vtrumque præſtaturum tibi recipio.

PROGYMNASMA DECIMVM TERTIVM.

Litigium.

PÆDAGOGVS, BLÆSVLVS, CVRTIOLVS, *Alumni.*

PÆDA-

PÆDAGOGVS, Germanus tuus, Blæſule, in diſcēdo eſt impiger, citoque arripit omnia, tu autem lentè admodum, & ambulas gradu teſtudineo. B. Quid ergo tam crebrò obmuteſcit, cùm te interrogante reſpondendum eſt? P. Audin' Curtiole? C. Stimulat fratrem meū inuidia, ferre neutiquam poteſt, cum abs te laudor. B. Egóne gloriolas tuas tibi inuideo? Scilicet laudatiſsimus homulus es, præſertim cùm manè ſurgendum. Ibi apparet generoſū pectus tuum: nam ad lectulum quaſi clauis affixus adhæreſcis. C. Tibi, obtrectator, hoc vitium eſt; nam ego vocatus ſoleo me cubili proripere. P. Amborum vna culpa. Mea hoc facit indulgentia: ſed aliquando malis mala euenient. B. Nihilo ſum te inferior. C. Quid erit impudenter loqui, ſi hoc non eſt? nondum declinationes deuoraſti. B. Pridem concoxi. C. Hebdomade antegreſſa exarabatur tibi coriū; quòd vocabulum iuſiurandum, in caſus malè inflectabas. B. Et tu ex vno errato colligis inflexiones me neſcire? C. Si examinareris, vtiq; peccares in plurimis. P. Ne ſuperbi, Blęſule; dabo enim poteſtatem Curtiolo te excutiendi, & introſpiciendi penitiſsime. B. Habet nihilo

minus in ſchola compluſculos, quibus palmā cedit. C. At tu interea manes indoctior, quamuis me alij doctiores ſint, vt ſunt: Cæterū vix tres quatuórue ex omni copia. B. Si tam crebris donarer munuſculis vt tu, forſitā àlacriùs diſcerem. C. Imo tum acciperes, ſi alacrius diſceres. Non ante, ſed poſt laborem veniūt præmia, ſi iuſtè veniunt. B. Abi argutule, conſequar te, tametſi nolis. C. Si ego te curſuram incipiente conſiſterem, tum me non exęquares modò, ſed etiam anteuerteres. Hoc tu, ſi ſperas; deſpera. P. Satis verborum. Vterque contēdat neruos: ſic parentibus, mihi, cognatis futuri quàm chariſsimi.

PROGYMNASMA
VICECIMVMQVARTVM.

Hora producta.

PATROPHILVS, ZACHÆVS.

PATROPHILVS. Hęc hora tam longa eſt, vt ſi dimidiatus ſit dies. Z. Mihi pœnè annus videtur.

videtur. P. Retraxit à curſu is,qui horologiũ moderatur.Z.Non abeſt ſuſpicio.Egiſſet hoc bonus vir antequã ſcholas ingrederemur. At ille perpetuò poſt meridiẽ errorem horologij ſui, vel ſuã potius in curiã iſta hora corrigit, ponderaque ſursũ reuocat: quo indies ſingulos ferme ad dimidiũ horæ, tẽpus nobis prorogetur, cũ alioqui totas quinque hic ſeſsitemus. P. Vbínã igitur hãc iniuſtitiã deplorabimus?apud quẽ de iſta iniuria querimoniã habebimus?Z.Cẽſeo apud prçceptorẽ.*Verũ* cùm ipſemet nõ ignoret tẽpus extẽdi, & tam leni animo id patiatur,videtur velle nos vltra defi nitũ ſpatiũ hic inter ſcãna hæſitare· quod tamen ſine magna eius quoq; moleſtia fieri nõ poteſt.P.Conſiliũ dabo.Z.Da P.Cõueniamus prçfectũ horologio, eũque totius ſcholç verbis rogemus, & honorarium polliceamur,ne nos cruciet amplius;quin poſthac nõ ſolũ nõ productiores, ſed anguſtiores etiã horas reddat:quippe cũ hîc ſedemus tãdiu, & immeritò,tẽpus quod domi ad ſtudia,ad cœnã luſum q; relinquitur,neceſſe eſt fieri contractiùs.Z. Noſtra ętas,prô dolor, valde expoſita eſt iniurijs:pueri enim contẽnimur facilè,quia pueri ſumus.

EX

EX SECVNDO VOLVMINE.

PROGYMNASMA DECIMVM QVINTVM.

Se ſe veſtibus exuentes, preces ante ſomnum.

PÆDOTRIBA, IVSTVS, FVLGENTIVS, DEMETRIVS.

PÆDOTRIBA. Quorſum vos cunctamini? detracto amictu vſque ad ſubuculam, ſuo ſe lecto quiſque commendet. Auferte moras, ego actutum huc reuertar. Quod niſi cubantes inuenero, poſtea virgarum vicibus exarati cubabitis. Prænunciaui cladem, prohibete à vobis vim meam. I. Neſcio quomodo nodus geminus, & arctiſsimus in iſta ligula coriacea mihi extitit; quæſo adiuua me, Fulgenti. F. Quam multis aſtrigmentis, & quàm ſcitè hic ſubligar thoraci alligauit?

D. Sic

D.Sic oportet. Aſt ego, aſpicite vt laborem in abſtrahēdis caligis. I. Quare? D. Quia ex deambulatione curſuque hodierno pedes & crura affatim ſudore immaduerũt. I. Adiuuabo te. F. Mihi verò quis ſubibit auxilio? I. In quo tãdem? F. Vellem ſane alter veſtrûm purgaret calceos meos, oppidò lutulenti ſunt. I. Tute, vt reor, ad iſtam rem non malè aptus es, & ſuffi-cis. Mihi quoque pręter me nullus eſt ſeruus. F. Hanccíne gratiam refers? phuy, vt olidi sũt calcei tui lintei? I. Mirum ni balſamũ ſpirent, aut paſtillos, aut ſtacten atque caſiam oleant: geſtaui duabus hebdomadibus. F. Certè quidem pro iſtis allium, hircum, ſuęm olent. Dares lauandos. I. Darem vtique, ſi alios retuliſſet mulier quę lauat. D. Oh, quid Fulgenti hoc tempore & loco de diploide tua puluerẽ excutis? oculos, aures, nares, faciem mihi comples. Fac modũ. An nondum etiam? quin parcis, inquam, mihi παρέχειν πράγματα? F. vbi ergo, & quando excuterem? D. Foris. F. Non auſim foras ire ſine thorace. D. Ad feneſtram procederes ſaltem. F. Nec ibi honeſtum eſt in induſio conſpici à prætereuntibus. D. Par reponã, quod te mordeat, Quorſum tot fibulæ? ad or-

natum

natum ſcilicet ſuperuacaneum, atque ad diſsi pandas & diſpergendas pecunias. F. Tua quid intereſt? I. Commutemus Demetri cingulos. Eia annuito. D. Tàm ne blanditur oculis tuis meum? Et quidem multò ante hunc diem. D. Quid diceret præceptor? I. Nihil prorſus, ne vereare. D. Qui periculum ámat, etiam in re leui, næ ille haud mecum ſentit. Verùm ego periſcelides, ſeu faſcias crurales tuas validius optauerim, quàm tu iſtanc Zonam meam. I. Poſterius hoc dicis quàm credidi. At tu, Fulgenti, in arca tam alta, tam longa, tã lata quid habes? F. Quid hoc autem ad te attinet? libros nonnullos philoſophicos. D. Hui, philoſophicos? F. Ita, philoſophicos, quibus me vſurũ ſpero, poſtquam æui florem contigero: aliquot induſia, femoralia bina, tibialium paria duo, interulam eleganti opere contextam, pileum ſericum, & quatuor tenuiſsima tela, perque angulos acu picta ſudariola. Adhæc, totidem collaria rugata linea, quibus nouo inuẽto collum circũdare mos increbuit. I. Malo ego collaria induſijs continentia, plana, ſuper oram veſtis aliquantum proiecta, qualia ſacerdotes literatique viri geſtant. D. Quàm commodum

& decens conopeum hoc,quo muſcas, & culices arcet? I. Beatus ter, & amplius ſi quid etiam ad arcendos pulices.D.Obſecro tu mihi armorum tuorum,tegumentorumque pauxillulum commoda, quibus te aduerſus illorũ inſultus,morſuſq; cõmunire ſoles atq; defẽdere.F.Vę miſero.Vt ſe iſti impudentiſsimi ſceleratiſsimique ſcarificatores meo ſanguine hac nocte ingurgitabunt?integros alo exercitus,& sũ ſtigmaticus toto corpore.D.En prætereà lectica ſpacioſã,per quã me volutare poſſũ,vt libet.En culcitã plumeã,nõ vti veſtrę,lana in culcatam;puluinar longũ,ceruical molliſsimum,toralia candidiſsima, ſtragulam veſtem ſplendidiſsimam ac principe dignam. I. Ideóne arctius dormis quã nos?qui æſtate, vt nunc, gauſapinis tegimur ſatis:cortinas ſericas, tuaſq; exoticas delicias nihilipẽdimus.At at,præceptor redit:ſileamus,& in lectũ perniciter. P. Cõprimite linguas. Siccine hoc fieri? An iſtuc eſt colere veſpertinũ ſilentium?Cras pro his meritis cõdigno vos afficiam pretio. Cur nõ occluſiſti valuas Iuſte?I. Oblitus ſum. P.Solennẽ precationẽ edidiſtis?immo eã quoque, vt ſuſpicor obliti eſtis. Vide quàm parũ

religioſi ſunt iſti adoleſcentes: ſic ſomnũ carpſiſſent, Deique, ſuiq; meiq; funditus immemores. Nónne hæc tua hebdoma eſt Demetri? D. Equidem eſt. P. Ergo age, dum veſtimẽmenta pono ad cubandũ, interea loci, piè pronuncia ſolitas preces, & ſinguli iunctas manus cœlo attolite. D. *Omnipotens pater, exuberantiſsime fons bonorum, qui nocturnã requiem, ſoporémque delinimentum ad ſalutem coporũ hominibus tribuere dignatus es, tibi gratias agimus, cũ nos hoc die clemẽtia tua ab omni caſu aduerſo tutos præſtitiſti: iterũq; rogamus, vt peccatoribus nobis per tormenta & mortem IESV Chriſti filij tui, quidquid hodie cogitatione, verbis & actione deliquimus, benignè ignoſcas. Tuere nos iſta nocte à quocũque corporis & animæ periculo. Eſto excubitor noſter, tu, qui nunquam dormitabis, neq, dormies: vt ſani ac læti expergeſiamus, & cũ gratiarũ actione die craſtino, atq, in omni reliqua vita noſtra imperijs atq, præceptis tuis ſeruitutẽ hilarẽ totis viribus ſeruiamus. O Maria virgo, benedicta, inuẽtrix gratiæ, mater ſalutis, illos tuos miſericordes oculos ad nos cõuerte, tuiſq; precibus cõmiſſorum veniã, iuſtitiamq; veram nobis impetra: vt cùm ſupremus, maximéque formidandus ille dies aduenerit, digni ha-*

ni habeamur, qui poſſimus ſtare ante iudicem viuorum, ac mortuorum, Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM, benedictum fructum ventris tui: cui cum Patre & Spiritu Sancto honor, virtus & fortitudo in omnium ſæculorum æternitates, Amen.

PROGYMNASMA DECIMVM SEXTVM.

E ſomno ſuſcitati, precatio matutina.

CALIXTVS, ADOLPHVS, HENRICVS, SIMPERTVS.

CALIXTVS. Benedicat nos hodie Deus Pater, à quo cōditi & Filius, cuius dira morte à ſépiterna morte vindicati, & Spiritus Sanctus per quē abluti & ſanctificati ſumus. Iá lucis orto ſydere, &c. Surgite cōtubernales, ſurgite. Adolphe, Henrice, Symperte. Ecquid audiſtis? expergiſcimini. Tacent. Cernite, vt valuis recluſis

recluſis clariſsima ſe lux infundit. Surrecturi-ne eſtis, an non? A. Quid tu (malum) nobis iſta horribili vociferatione ſomnum abrumpis? quid gannis? quid vis? atra bilis te agitat. C. Surgendum eſt tibi, deferendus nidulus. Heus heus ſurge. A. Ceſſa ſis hoc clamoris edere. Enimuero profectò non poſſum. C. Profectò potes. A. Conniui potius hac nocte quàm dormiui, eamque plenam timoribus & miſerijs habui, plumbeum gero caput. C. Et cuiuſnam erant illi rhonchi? A. Nullos ſenſi rhonchos, abſiſte hinc. C. Non igitur verum loqueris, te conniuiſſe: ſomno approbè irrigatus, ſummer ſuſque iacuiſti, ſi rhonchos, & quidem tantos, minime ſenſiſti; ego ſenſi. Surge, non piger, ſed ipſamet pigritia. A. Ah Calixte, nimis hoc quidem inhumaniter, & valde importunè; ſine pauxillum: ſic tibi obtingant, quæcunque exoptas bona. C. Littori loqueris. Henrice, corripe è ſtrato corpus. H. Quota eſt hora? C. Quinta. H. Erratis vterque, tu & horologium. Adhuc nox atra caua circumuolat vmbra. C. Scilicet in oculis tuis. Faxo mox adducatur faber, qui forcipibus illos tibi aperiat. Excute noctè dormitator. Quin ſurgis? H. Obtũdis,

iā primū verſaui me in alterū latus. C. O Chriſte, etiā hic ſtertere vult in meridiē. In eodē ludo videtur docti ad ſomnolentiā. Sed eſt vocis ſat. Symperte ſurge. S. Dictū ac factū, ſurgo. C. Te laudo, haud sōniculoſus es. Vos niſi è veſtigio ſurrexeritis, renūtiabo Magiſtro, vt vapuletis pro ientaculo. A. Quod tibi DEVS Opt. Max. pro tuo prandio largiatur. Faceſsāt minæ. C. Vt oſcitāt? vt brachia tanquā in cruce ſuffigēdi diſtorquēt? vt capita ſcalpūt? vt oculos fricāt? quaſi veſpertiliones lucē indignātur. H. Nōne hic dies eſt feſtus? S. Cur tu iſtuc quæris? H. Quia de more ad ſextā liceret ſomno recreari. S. Negotioſus, ſeu profeſtus eſt, nō feſtus. Sed cōticeſcite dū ſolitā precationē expedio: attēdite, animoſq; veſtros ad Deū trāſferte. A. Hoc agimus. S. *Æterne mundi opifex, tibi gratias, quātas noſtræ mētes capiunt, cū nos hac trāſacta nocte viuos, incolumes, & omnis maculæ puros atq, integros tua miſericordia cōſeruaſti. Oramus te per bonitatē tuā, cū iſta luce, cuius primordiū videmus, veræ Catholicæq; fidei lucē, emendationē vitæ noſtræ, ſecuritatē mētis, & diuinæ cōſolationis tuæ lætitiā nobis hodie, & quo ad vixerimus, cōcedas. Tibi corpora, tibi animas noſtras, introitū &*

exitum,

exitum,vitam atque obitum, omnia denique noſtra commendamus ac tradimus. Miſerere noſtri Domine,miſerere noſtri. S. Maria in tuam cuſtodiam & clientelam nos recipe. Ora pro nobis peccatoribus, Amen.

PROGYMNASMA
DECIMVM SEPTIMVM.
Veſtientes ſe, & reliqua peragentes.
IIDEM.

CALIXTVS. Adolphe. A. Hem,quid eſt? C. Veni huc ſis. A. Quid hic homo vult? C. Quid ais? A. Qua de re? C. Cur piget te magis attrahere ſurſũ caligas,thoraciíque aſtrigmentis iſtis,quę plurima dependent ſubligare: vt pulchrè, ſine plicis atque rugis adhæreãt pedibus vndique vti meas vides adhærere? Nam hoc negligere quid eſt aliud,quã ſegnẽ & deſidioſũ velle argui? A. Nouimus te φιλόκαλον, & mũditiorẽ ipſa mũditia. Porrò meas ille indoctus ſartor nimiũ laxas,nimiũ lõgas fecit, nihil attrahẽdo ꝓficio. S. túne fregiſti hãc matulã Hẽrice? H. Apage cũ iſthac inſimulatione,nu-

glādes,caſtaneas,amygdalas fregi multas: hoc ſcio. A. Quis autem pectinem meum ſublegit? C. Ne clama, hem illū tibi. Ego ante vſus ſum, quàm tu experrectus es, quia meum neſcio vbi depoſuerim. S. In riſco videbam heri. C. Viſam. Rem elocutus es, hîc eſt. Pecte igitur caput Adolphe. Primùm, vti ſuadent medici, radijs rarioribus, tum denſioribus, & à brechmate in occiput, rurſumque ab occipite in ſinciput ducito: ſic enim pori aperiuntur, & exhalationibus caput leuatur. A. Obtempero, ac vellem hanc me citiùs medicinam docuiſſes. Da inductorium, calcei ſunt anguſti, & breues. S. Vt ſtridet ſponda mea? vt itē crepidę meæ, & hoc quod calco catapetaſma ſcirpeum? C. Fulmenta lecticæ tuæ, Adolphe, quā carioſa ſunt? A. Non minus tua ſi aſpicias, &, ſi ſcruteris, forſitan muſculos aliquot inuenies, quos tibi culcitra tua ſtramētitia progenuerit. C. Sentirem, ſi quid eſſet vernularum iſtorum domi meæ procreatum. H. Globulos thoraci aſſutos vnumquemque ocello ſuo facindas, Adolphe; ne vt ventrioſi, & abdominā, eo infra aperto, ſub interiore tunica ventriculum tuum ſpectandum ingeras, A, Euge, cal-

ceolos

ceolos tuos nitidiſsimos vinculis ſuis obliga, ne laxi in pede hæreant. C. Hic tapes de pariete cadet, tot paſsim abiunctis annulis, quibus ad vncinulos ſuſpendebatur. Symperte prouidebis vt commodius pendeat. S. Prouidebo. Quò pedem, Adolphe? A. Etiam tu interrogas? deorſum ad abluendam frigida & faciem & manus. Cæterùm guttur pollubrum, vt ſcitis, immunda ſunt. Demus ancillę teruntios aliquot, vt permundet: interim ad ſalientē lauemus in atrio. C. Cōtinuò te ſequemur. Tolle tecum lintea, quibus nos extergimus poſtquam lauimus. S. Tu Henrice vt aſperſus es atramento? vt digitos habes ſordidatos? calidà opus ſit tibi, non frigida, & pondo ſmigmatis. H. Eo diligentius lauabo. S. Frica item cilia, & palpebras, ſunt ibi ſordes: nec minus auriculas, & gargariza bis, ter, quod ad fauces collumque purgandum valet. H. Doctum ne doceas. C. Eamus, ego obſerabo cubiculū. S. Clauim autem in porta relinque vt nuper; vnde cleptarum irripens quiſpiam, iterum mihi ſcabellum auferat, & puluillos deinde: ac niſi grauis ſit nimium, grabatum cum ipſo lecto & toralibus. C. Nullus eſt hoc meticuloſior, æq;

S.Si ſpondes te damnũ præſtaturum,non metuam.C. Spondeat Henricus,mihi non eſt otium.H.Ain' verò?C.Certè inquam.

PROGYMNASMA
DECIMVM OCTAVVM.

Mores in cubiculo,in lecto.

PÆDONOMVS, VICTOR, CYRIACVS, THEODORVS, *Alij.*

PÆDONOMVS.Quoſdam in angulo collatis capitibus cõſuſurrantes intueor. Victor victor,quid nugarũ?V.Nihil.P.Hic puer quotieſcunque interrogatur quid faciat, aut quid fabulatus ſit, hoc ſolùm reſpondet, nihil.Si tandem contra verberibus te obſeuero, aut colaphis caput tuum impleuero,non erit, opinor,cur fleas,quia nihil tibi fecero. C. De tabella loquebamur.P.De qua tabella?C.Quæ introrſus ad cubiculi ianuam appenſa cernitur,morumque cubicularium pręcepta continet,quæ tu annum abhinc nobis dediſti. Aiebam

bam igitur ea hodie de more legenda publicè, Victor à me diſſentire, quod menſis nō dū totus prçterijſſet. T. Immò, vt ſis ſciés victor, heſternus dies Maium clauſit, & hodie Kalen das Iunias egimus. An iſta eſt? A. Ita eſt. P. Cuſtodiatur ergo mos, & ne ante quieti tradantur corpora, quam legis recitentur. Aduertite aures, & in quam, quáſue hactenus quiſque commiſit, in easne committat de cętero, magnopere caueat. Quis leget? T. Ego legam, ſi mandas. P. Age, hanc ciſtam conſcende, & voce elata, intelligenter, ac diſtincte. T. *A cubiculo omnes profanæ, impudicæ, ſtultæ imagines abſunto earum loco ſacras, pudicas, hominum, qui in laude vixerunt, quoſq; in cœlum merita vocauerūt, reponunto.* P. Decet animum accipere formas rerum honeſtiſsimas, de quibus tum cogitet, quas ſomniet, & in quibus corpus iucūdè obdormiſcat. Quare autē prima, quæ naſcēte, & vltima, quæ Occidēte die contuemur, honeſta ac pia non ſint? & cur non potius mentē ad virtutis amorē, ad Deū & cœleſtia erigât; quā ſua deformi, abiecta, & ridicula ſpecie ad res humiles, ſordidas, turpes ac leues rapiant? C. Victor ad caput lecticæ ſuæ affixit imaginem

Bacchi,

Bacchi, coloribus variatam. Inſidet aſello, geſtat vexillum, in quo ſunt farcimina, pocula, placentæ, pulli gallinacei, & vaſculum vinarium. Stipant illum cum ventre collatiuo ſatellites, coronati pampinis, (vt ipſemet liber) botris in orbem dependentibus. P. Hem, quæ hæc eſt fabula? C. Ecce tibi portentum. P. Leuicule puer, quid tibi voluiſti cum hâc monſtroſiſsima effigie? placet hoc tibi? Iſtæ ſunt cogitationes tuæ cùm ſurgis, cùm lecto te credis? hæccine ſomnia? vîſne tu comes Bacchi, an Muſarum fieri? Ego te pro iſtis factis vlciſcar probè. V. Quia pulchra & iocoſa eſt, ideo affixi: & dederat mihi frater meus. P. Non inueniſſes alium locum vbi affigeres? V. Hic tutiſsimus videbatur. P. Extemplò refige, & in conſpectu omnium conſcinde. Malam rém non effugies, ſi poſthac quidquam ſimile; nec tu, nec reliqui omnes.

T. Clamorem & colloquia penitus vitando: ſi quid dicere neceſſum fuerit, ſummiſſa voce, & paucis tranſigunto: ſilentium ſanctè obſeruanto.

Seu cùm ſurgunt, ſeſeque amiciunt, ſeu cùm ſtratis ſe commiſſuri veſtimenta exuunt, verecundiæ rationem maximam ducunto. Corpus quoad licebit

opertum

*opertum ſemper habento.*P. Flagitij principium eſt nudare inter ciues corpora, ſcripſit poeta quidam vetus. Nec mulier modò cum veſte verecundiam exuit, vt inquit Herodotus, verùm etiam adoleſcens, vt ego affirmare non dubito. T. *Ad vicini lectum ne accedunto, néue per cubicula cœtus celebranto.*

Scopulas veſtiarias, ſeu verricula ſetacea in cubiculo appendunto, illiſq́ ad purgandas veſtes crebrius vtuntor.

Feneſtras vbi ſudum erit aperiunto, aerem incluſum & denſatum rareſcere, & puriorem fieri permittunto.

Antequam decumbant & mane cùm ſurgunt, in frontem & pectus ſalutiferam S. Crucis notam exprimunto: Precationes præſcriptas adiungunto. P. Facitíſne hęc, pueri? A. Facimus. P. Bene nũcias. Si falſitatis vos comperero, peſsimo loco ſita erit res veſtra: pœnas quam atrociſsimas à vobis repoſcám. T. *Cùm ſurrexerint aluum deijciunto, lectum componunto, caput pectuncto, manus & faciem lauanto, os propè elnuuto.*

A qualicunque cuiuſcunque generis ſorditudine ſe ſe liberos præſtanto. P. Apud quemcunque inuentus fuerit vnus pediculus, ille Tribunus pedi-

PROGYMNASMA DECIMVM NONVM.

Cōpoſitio corporis inter colloquē dum, & conſuetudines ruſticanæ.

ADELPHVS, EVLALIVS.

ADELPHVS. Peruellem, Eudali, ſi eſſet tibi complacitum, quod in Grammaticis, idem in ijs præceptionibus inſtitutum teneremus, quibus morum laudabiliū rationes in Gymnaſio explicatæ ſunt; vt alter ſcilicet alterū ſuper illis interrogaret; quo & tenacius inhærerēt in mētibus quę māſiſſent, & eodē reuocarētur quæ effluxiſsēt. E. Bonū & æquū oras, Adelphe; tā mea quā tua cauſſa volo. A. Per triduum proximè tranſactū de congreſsionibus diſputatū eſſe ſcis. Quāobrem de ijs cōpendio colloquamur, ſi videtur. E. Mihi verò. A. In capite primo partes interrogādi, in reliquis reſpondēdi ſumam ego: niſi tu aliud vis. E. Velle tuū volo. A. Quod erat primū? E. Quis totius corpo-

corporis ſtatus deceret adoleſcentem in colloquio. A. Apud viros auctoritate, grauitate, amplitudine aliqua præcellentes cùm ſit aſtandum & loquẽdum aperto capite, tenendúſne interim ſubaxilla pileus? an in manibus habẽdus ille quidem, circumagendus tamen ſenſim in orbem? an inde villi decerpendi? an pului ſculus decutiendus? E. Oh, nequaquam. Iſti agricolarum, & aurigarum ſolæciſmi ſunt. Siniſtra pileũ teneat; dexteraque ad pectus, ſeu vmbilicum quàm leuiſsimè admoueatur. A. Hoccine modo? E. Hoc ipſo. A. Quid oculi & vultus? E. Amico lumine intuendus, qui cum ſermonem exequimur, non toruiter, non impudenter, nonērociter. Facies in rubore, pro indevt ſi ſudaret, nõ abſtergẽda, nec aliorsũ cõuertẽda, nec commutãda; verũ in eodẽ habitu cõſtánter cõſeruanda. A. Explana hoc. T. Prohibemur iam criſpare naſum, iam frontẽ nubibus obducere, & conſulcare, iam attollere ſupercilia, iam diſtorquere labra, iam hiare faucibus. A. Qualis animi hæc putas argumenta? E. Ventoſiſsimi, imprimiſque temerarij. A. Quid habes monere de capite? E. Sunt qui illud quietum tenere haud queũt. Sunt qui ip-

ſum quatientes petita negant. Quoſdam videmus eo reducto alios accerſere. Alios fricare occipitium vel quatuor digitis, vel vno etiam, quod olim reprehenſum eſt in Pompeio, vt mea eſt memoria. Horum nihil committendum; vt neque adducendi humeri, agitanda brachia, quaſi muſcas abigeremus, neque digitis exercendæ argutię, vacillãdúmue pedibus, ſed in veſtigio primo conſiſtendum. A. Supereſt de tuſsi & ſcreatu. E. Quod neceſsitas non coegerit, vitandum eſt; obturbantur enim loquentes. A. Si inter amicos, ſodales ac familiares de vtilibus honeſtiſque rebus ſit introductum colloquium, an me tum ibi obdormiſcere deceat? E. Niſi hoc deceat, præbere opinionem iſto facto, quaſi pręſentes in contẽptionem nobis venerint, & ipſorum ſermones cum aſpernatione audiamus. Largiter quoſdam in eo vſque ad rhonchos delinquẽtes obſeruaui, quibus item ſaliua in barbã defluebat. A. In conſenſu confabulantium quid cauendum? E. Ne exſurgamus, & interea per conclaue inambulemus. A. Quid præterea? E. Ne corpus iterum iterumque cõmoueamus. & nunc quidem in hoc, ſtatim in aliud nos

memoriter,& ipſa enumeratione me in laſsitudinem dedit. P. Quid ais? S. Audi nunc iam. Nos alia alijs, cuique famulo ſuum munus relinquamus: quod noſtrum eſt præſtemus ſedulò, menſamque ſuis rebus & apparatu inſtruamus. P. In me nihil eſt moræ. S. Bene factum, quod ancillula euerrit ſcopis hora ſexta triclinium: alioqui tu euerrere debuiſſes. P. Tu debuiſſes. S. Tu debuiſſes. Vtinam quoq; pollubrum lauiſſet, ſordet. Sed imperabo, ipſi etiã nũ poterit. P. Ad orbiculatam hanc accubabunt, opinor. S. Planum id quidem eſt. P. Tu mappas à famula atrienſi poſcas, illas arte laboratas, noſti: ego tapetum viride quæram, quo primùm menſa conueſtiatur. S. Poſcam. P. Cur tam ſerò redis? S. Mulierem illam ſurſum & deorſum curſitando quęritare me oportuit. P. Cõſternamus ergo menſam. En conſtrata eſt. Nunc ſtanneas quadras afferam, & orbiculũ, cui patinæ ſuperponentur, vt mappæ ne polluantur. Quot diſcũbent? S. Octo. P. Quid ita? S. Illi quatuor primarij ciues inuitati, herus, hera maior, filius herilis, hera minor. P. Tibi Cohlearia pedunculis inauratis, & cultri manubrijs argenteis curæ ſint. S. De ſale in pila con-

contuſo tria ſalina imple.P.Ecce.Currá nunc in cellam promptuariam, apportabo caniſtrũ cum pane primario & candido:nam ſecundarius hinc exulab it hodie.S.Sellas ego conquiram.P.Vt promum condum timere ſenſi modò, ne nos de pane iſto comederemus interea loci.Pumex non ęque aridus eſt,vt hic ſenex. S.Parcus,ſordidus,tenax & pertinax eſt.P.Ipſe quoque follem obſtringit ob gulá, ne quid animæ amittat dormiens.S.Nec me animi fallit, cellarium in metu futurum, ne guſtemus de vino. Profectò pitiſſabimus, dum per domum cum cirneis,lagenis,cantharis, ambulabimus. Nec verò quiſquam eſt tam ingenio duro,quin vbi quidquã occaſionis ſit, ſibi faciat bene. Impone cuilibet quadræ panẽ ſuũ, & tege mappula. P.Non dum poſtulaui recẽs lotas:nam quę in hac capſula, maculis iá ſordent.Vado petitum.S.Curſim ito.P. Hîc ero, cum illic cenſebis eſſe me. Adſum, quid iam deeſt?S.Vas refrigeratoriũ, in quod œnophori & canthari deponantur: nunc enim æſtus hiulcat agros,quippe menſe Iulio.Item aliud, cuprea illa trulla,in qua cryſtallina pocula,& argentea eluantur. Sed hæc poſtremò.Iá aba-

cum

cum oneremus.Defer quadras plures,vt permutare ad ſingulos, miſſus, & quoties opus fuerit,commodè poſsimus.Iam de pane cibario paniceas quadras deſecato, quæ cibis ſubſternantur,qui mos eſt aulicus.Mi Procopi,afferto etiam ſportulam, in quam reliquiæ ciborum, & oſsicula de quadris à menſa ablatis proijciantur.P.En attuli.S. Euge, optimè. P.Simul abeamus ad afferendas pateras,phialas,ſcyphos,culullos,cymbia,ciboria, chryſendeta,anaglypta,toreumata,cælata,non cælata, pocula, quamuis omnibus vſuri non ſint: vt dominus noſter à poculis haud inops eſſe videatur. S. Meritò, hæc enim eius arma ſunt, cùm ſit helluo, non librorum ſed Liberi, & hinc vſque ad ſidera notus.P.Habet hũc morbum. Quid iam deſideratur?S. Magnum illud maluuium argenteum, marginibus ſeu labris inauratis,cum ſuo vrceo, vnde manibus lymphas demus:& tonſis mantilia villis.P.Curauero,hem tibi,quid inſuper?S.Vt ſuffitũ thuris ſpargamus per triclinium,quando accumbendum erit, & in tempore de vino è cadis hauriendo cellarium admoneamus: non illo ignobili & cibario, quo aſsiduò gulæ noſtræ

lauantur, neque deſugiente ac dubio, aut aceſcente: ſed honorario, Falerno, Cretico, ſcis? S. Teneo iſtuc ſatis. Qui agent dapiferos? S. Libanus & Staſimus, pocillatores nos duo. De lancibus, catinis, ſcutellis & patellis rogabimus homines, vt nobis aliquantillum aſſeruent, non repugnante coco, qui nos amat. Petitionem noſtram curę habebunt vtique. P. Id ipſum meditabamur ego venterque meus: in quo inteſtina pręinanitate horrendũ murmurant.

PROGYMNASMA VICESIMVM PRIMVM.

Quæ ante accubitum.

ISACIVS, VRSMARVS.

ISACIVS. Cùm in conuiuio mœſtum ſedere ſub ruſticum, ac præter decorum ſit, quoniã ſcilicet ingenuæ voluptatis, & lætitiæ cauſſa ineuntur conuiuia, deceatque nos, quando

manus

manus lotas mantili abſtergimus, ſimul quoque omnem abſtergere, & excludere ex animis ægritudiné, ac tradere curas in mare Creticum portare ventis: quid tu, Vrſmare, heſterna luce triſticulus, meditabundus, ac ſuſpirioſus, lugentique ſimillimus inter conuiuas? V. Conabar ego quidem me ad hilaritatem dare, ſed difficilè eſt imitari gaudia falſa. Difficile eſt triſti fingere mente iocum, vt ait poëta elegiacus. Verùm quò minus ego, hoc magis tu lętitia diffundebare, meâque triſtitiam facilè compenſabas. I. Siquid feci, aut fació quod placeat tibi, gaudéo. V. Quin & illud probabam, quod antequam accumberes id peragebas, cuius cauſſa à menſa ſurgere non datur laudi adoleſcentibus. I. Quin etiã illud quod nõ aduertiſti. Cùm eſſem arctiſsimè cinctus, laxaueram aliquantum cingulum; id ſi poſt accubitum feciſſem, omnes, puto, tuque inprimis me putaſſent velle vorare quàm plurimum, atque ob eam rem reddidiſſe ventrem capaciſsimũ. V. Et iã ſic vix te ſuſpicione exſoluis apud alios. Miror autem his regionibus moré inoleuiſſe, vt cũ honoratis accumbatur nudatis capitibus. Quia apud noſtrates mos

eſt, operto eſſe capite, ſæpe obliuiſcor huius rei, pileum non depono ſuper ſcamno alicubi. I. Iam inde à maioribus hoc fit. An mirum ſit, ſi honoratis honos habeatur? nam poculis & patinis id non fit; quāuis manus lauemus, non tantùm vt mundæ ſint, verùm etiā quòd panem tractaturæ ſunt, quem priſci vti rem ſacram attingere conſueuerūt: ideoque ſi forte in terram cecidiſſet, reuerenter lauabant, & oſculabantur. V. Idem à noſtri ſæculi mortalibus iſtanc rationem neſcientibus ſeruatur. I. Non autem omnes prouinciales, nec ſemper hunc morē de capite nudando ſeruant: ephebi ſenioribus reuerentiam debemus: quemadmodum hoc quoque nos inprimis commendat, cedere loci honorem alteri cum diſcumbitur, nec eligere primos accubitus in cœnis. Quod ſiquis etiam eò inuitet, honeſtum eſt ſe excuſare comiter, niſi, qui hoc facit, tertiū, quartùm id faciat, aut magna fuerit auctoritate: tum illius voluntati obtemperādum eſt, ne verecundiam noſtram cæteri contumaciā interpretentur. V. Arbitror me id adhuc præſtitiſſe; & hoc ſimiliter, cum omni pietate videlicet, aut ipſum me precationes diuinas ante

te menſam recitaſſe, aut dum eæ recitarentur quietum aſtitiſſe atque auſcultaſſe. I. Quàm multa exiſtimas poſt accubitum, inter prandendum cœnandúmue obſeruanda, ſi peccari poteſt, non vno modo antequam recubueris? V. Tã multa, vt voluminibus mandari queãt. I. Non ergo dies vnus ad enarrandum ſatis ſit. V. Nec decem. Quid decem? nec viginti. I. Non me fallunt iocationes tuæ.

PROGYMNASMA
VICESIMVM SECVNDVM.

Miniſtrare accumbentibus, & alia.

DIDASCALVS, PVER.

DIDASCALVS. Cùm cœnarem heri cũ patre patruoq́ue tuo, Chriſtiane, ſtructorem te acriter defixis oculis intuentem obſeruabam, notantemq́ue curioſè quomodo ſingula

in portiones diuideret, & cui primò, cui po-ſtremò præberet de patina. Cur id, amabo. P. *Vt* ipſa obſeruatione perdiſcerẽ hoc artificiũ, quo me artificio vti oportebit olim, cũ virilẽ togã induero. D. Iſtâc cauſsâ non improbauerim. Cur de miſsibus raris & delicatis nihil attingebas? P. Meminerã te docuiſſe nos, magis venire gloriã, ſi his abſtineas, quã ſi fruare. Et quẽadmodũ ille dixerit; nunquã ſe pœnituiſſe quod tacuiſſet, quod locutus eſſet, ſæpe: ita fore, vt nos quoq; nunquã pœniteat quod genus cibi lautius recuſauerimus, aut falerni loco aquã biberimus. D. Prudẽs reſponſio. *Verũ*, cũ pro more gẽtis noſtrę ad extremã mẽsã, nudato capite ſtâs cibum vnà nobiſcum caperes (quod tamẽ tũ demũ faciebas, cũ te accedere iuſsimus.) cur ante finẽ epularũ diſcedebas? P. Quia quod natura deſiderabat iã ſumpſerã, & tu me ſic agendũ eſſe docueràs, præſertim, ſi cõuiuiũ produceretur. D. Tollebas igitur orbẽ tuũ cũ reliquijs, precatuſq; à nobis veniam, & flexis poplitibus nos ſalutâs, meque præcipuè, ita abibas. Placuerunt mihi hæc, vidiq; te moratum eſſe, egregiumque adoleſcentulum, ac ſtatim patris fortunas laudaui, qui gnatum haberet tali ingenio præditum: & ille

& ille teſtimonio meo nõ mediocriter eſt gauiſus. Monui prætereà, vt neq; te, neq; cęteros fratres tuos minores immoderato cibo potuq; cõpleri ac diſtẽdi permitteret, & sẽper citra ſatietatẽ potius, magiſq; crebrò, quã multo alimẽto vos refici iuberet. Quod ſi in cõuiuio ad mensã vos adhibuiſſet, ne vſq; ad finẽ ibi ſedere inter cõuiuas pateretur. Pueros impuberes, ait Gellius, cõpertũ eſt, ſi plurimo nimióq; cibo vterẽtur, hebetiores fieri; aduertimuſq; elici tarditatẽ, corporaq, eorũ improcera fieri, minuſq, adoleſcere. P. Currenti calcar addidiſti: ille nos frugaliter alit. D. Vnũ nihilo minus peroptabã. P. Quid eſt id autę vnũ? D. vt rediJſſes poſt ea, ac ſiquid opus fuiſſet, miniſtraſſes: aut expectaſſes, ſi quis voluiſſet quippiã. P. Id ego revera facturus erã: at mater quę foris in culina ancillis imperabat, alia in re me occupauit vſq, ad primã facẽ. D. Sat habeo, mater fuit, matri mos gerẽdus fuit. Cæterũ quãto venuſtius politiuſq, miniſtraſſes tu nobis cœnãtibus, quam ille veſter famulus? quem inter Faunos & Satyros, in montibus & ſpeluncis apparet educatum. Nõ verebatur in cõſpectu omnibus dũ ad mensã aſtaret, nũc caput, nũc cubitũ fricare, nũc vngues rodere, Aliquando

manus in ſinum mittebat, nonnunquã à tergo eas coniungebat, quas ipſas indiligenter lauerat. Cùm patinam ferret, aut cyathum alicui accumbentium porrigeret; & expuebat, & alia ſimilia, quæ nunc non memini, faciebat, quæ tu, ſi probè ingenuitatem tuam moreſq; cultiſsimos noui, ne magna quidẽ pœna propoſita admitteres. P. Neſcio tamen, vtrũ omnes numeros in iſta parte ſim cõſecuturus. D. Viciſti cogitationes meas tuis proceſsibus.

PROGYMNASMA VICESIMVM TERTIVM.

Temperantia in victu.

MAGISTER, SIDONIVS, AMIANVS. *diſcipuli.*

MAGISTER. Quo tanto altius in memoria veſtrûm omnium inſideant, quæ de adhibenda cibi potuſque moderatione diſſerui, ſurgite Sidoni & Amiane, atque in medium

prodeuntes,ea per quęſtiones & reſponſiones iterate. Sidonius interroget, Amianus reſpondeat. Si memoria alterum defecerit, ego ſubueniam. S. Quamobrem edere ac bibere cũ modo debemus, & ad menſam venire animo quieto, vt deſideria naturæ ſatiemus? A. Quia vt Cicero ſcriptum reliquit, nimio cibo ac potione diſtenti, mente vti rectè non poſſumus. & bene Horatius Sat. 2. lib. 2.

— Corpus onuſtum
Heſternis vitijs, animum quoque prægrauat vnà,
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ.

Bæotios quoque idcirco tàm tardos ac ſtupidos extitiſſe creditum eſt, quoniam ſe vino & dapibus nimium complerent. Hinc Platoni Italicæ & Syracuſanæ menſæ in Sicilia probatę non ſunt. Poſſumus & teſtem moderati victus laudare DEI filium, qui iuſsit vt caueremus, ne corda noſtra grauarentur crapula & ebrietate. S. Sunt ne coniuncta hæc duo, edacitas & ſtoliditas? A. Ferè; nam vt ſapientes plerumque videmus minimi cibi, minimique potus, ſic contrà fatuos plurimi. Nec eſt vt mi

randum

randum ſit eos beſtiarũ,(quas natura ad paſtũ abiecit)moré ſequi, quibus cũ beſtijs tanta eſt ſimilitudo. S. Quid Ægyptiorũ Sacerdotes,rerũ cauſas ac ſydera accuratiùs cõtéplaturi? A. Sæpius toto biduo ac triduo nihil guſtabát. S. Lacedæmonijs pueris quid fiebat? A. Decimo quoq, die Ephoris ſe-ſiſtere cogebãtur. Hi,quẽ molliorẽ pinguioréq, cernebãt,cũ plagis onerabant. Quin etiam apud ipſos ciues dedecori magno erat,obesũ habere corpus. S. Quæ fuit D. Auguſtini ſentẽtia? A. Sobrietaté ingenuarũ artiũ procreatricẽ & magiſtrã,ebrietaté ingeniorũ peſté eſſe. S. Hucuſq, quid ingenio ac literis officeret intéperantia:nũc quid valetudini cõmodet expone. A. Nimiũ quãtũ incõmodat,nõ enim reficiũtur vires,ſed opprimũtur. Diogenes aiebat earũ domorũ, in quibus eſt alimentorũ copia, multos eſſe mures ac feles. Similiter corpora,quæ multo cibo paſcerẽtur, etiã multos aſciſcere morbos. S. Quorũ maximè inſignia exẽpla in hoc vitio vẽtris & gutturis allata sũt? A. Duorũ Imperatorũ, Vitellij & Maximini. S. Qualis prior? A. Cũ voluptati huic edẽdi & bibẽdi maiorẽ diei noctiſq, partẽ tribueret,vt epulis nouis locũ faceret,vomi

ſu onus reijciebat.S.Qualis poſterior?A.Quadraginta libras carnis vno die abſumebat,vini amphorā exhauriebat: adeo vbertim ſudante corpore,vt in calicē ſudor colligeretur. Et mādatū eſt literis,vno die collectū ſudorem tres ſextarios impleuiſſe. M. O flagitiosā hominū fœditatē.S.Quorū cōtra laudata eſt tēperātia? A.Cyri maioris.S.Quid ais? A. Cū ex eo hoſpes quæreret,quid ad conuiuium parari iuberet,panem,inquit, ſolū: ſpero enim me apud flumen cœnaturum.S.Cuius inſuper? A. Socratis,qui cū ab amico admoneretur,quod hoſpites accepturus tenuiculum apparatū curaſſet,reſpondit. Si boni ſunt, ſatis erit, ſi mali, plus ſatis.S.Ecquid tertiū ſuppeditat?A.Etiā. S.Cuius illud?A.Alexādri Magni.Huic cū Regina Carię cibos & bellaria curioſiſsimo artificio apparata ſubinde oſtētationis cauſſa mitteret:Meliores ſibi eſſe dixit cocos, nocturnū iter quo prandium,& parcitatem prādij,quo cœnā ſibi ſuauem redderet. M.Pars eſt in tēperantiæ, res ad epulādum exquiſitas appetere. Socrates quidē hanc voluptatē nullo loco numerabat:cuius eſt:cibi condimentū eſſe famē, potionis ſitim.S,In alterā partē qui peccant?

A.Qui

A. Qui inedia immoderata & actiones mentis impediunt, & corporis bonam habitudinem planè corrumpunt. M. Huiuſmodi hæc ſæcula paucos proferunt: plena nimirum comedonibus. Bene & ordinatè alter veſtrûm quęſiuit, bene alter reſpondit; vtrique erit ſuũ præmium.

PROGYMNASMA

VICESIMVM QVARTVM.

Tempus, & modus ludendi.

PATRVVS, NEPOS.

PATRVVS. Modeſtiæ ac temperantiæ munus antiquiſsimum eſt coercere moderarique voluptatis appetitũ. Quo fit, vt in eius explanatione, cùm officia traduntur, de ludo etiam & ioco præcipiendum videatur (ſiquidem voluptates ſunt) quando illis vti fas ſit, & quatenus. N. Perlubens de vtroque te diſputantem auſcultauero: tua enim oratione

nihil eruditius, nihil etiam, (nec id auribus do)limatius atque facundius. P. Ludo perinde vti conuenit vt medicina, vt sõno, vt quietibus cæteris. N. Strictim tu quidem & ſummatim. Sed explica quod inuoluiſti, amabo te, mi Patrue. P. Quis appetit quietem, & cuínam ea dulcis eſt? N. Ei opinor, qui multum laborauit. P. Quis ſomno ſuauiſsime fruitur? N. Cui laſsitudo omnia membra tenet, cuiq; medullam perbibit, qui Plauti ſermo eſt. Tũc enim verè feſſos ſopor irrigat artus. P. Medicinam porrò qui expetunt? Saníne, an morbum vel habentes iam, vel metuentes? N. Et qui ægrotant, & qui ſe ægrotaturos timent, accerſunt medicos. P. Sic ludus iocuſque tum eſt haud aſpernandus, cum grauibus ſerijſque rebus, officioque noſtro ſatisfecerimus; quam rem fatigatio animi & corporis conſequitur, quibus ſuccurrendum eſt, velut medicaminibus, velut ſomno, velut quietibus alijs. N. Teneo quando ludendum: de modo ſeu menſura quæro. P. Inter ludendum immoderato impetu motuque animi turbulento abſtinẽdum eſt, vt ſcilicet ne nimis omnia profundamus, elatique voluptate in tur-

pitudinem aliquam delabamur;in lites,in inimic.tias,in vulnera, in cædes etiam. Nã quia nec pueris,quoties volunt, ludendi poteſtatẽ, nec quod vis ludendi genus concedimus, ſed id quod ab honeſtate nõ recedat,oportet profectò in adoleſcentum quoque,non virorum ac ſenum iocis ludiſque duntaxat ingenuitatis,& honeſtatis lumen elucere.N.Non igitur eos commendares,qui frequenter totoque pectore ad luſum incumbunt.P. Quis id quidẽ poſsit?qui crebrò ludit,non indiget ludo,quoniam cauſſam ludendi non habet, de qua ſuprà diximus, & voluptatem tantummodò conſectantur,quod ἐπιχάρμον eſt.Quin autem ſe profundit & immodeſtus eſt,modum ac limitem tranſit,& vterque fit intemperans. Illud antiquum;ne quid nimis,hic quoque ſeruandum eſt.N. Iam,ſi placet,de officijs ludentium age, nam hoc deinceps ſequitur, vt puto.P. Eſt quemadmodum putas,ſequitur.

PROGYMNASMA VICESIMVM QVINTVM.

Officia ludentium.

IIDEM.

PATRVVS.

PATRVVS. Quæ dicturus ſum, eorum aut pleraque, aut omnia à paucis obſeruari autumo. N. Credo equidē, nec vana fides, & ideo ipſorum luſus laude carent. P. Qui pertinaciam adhibent, qui fraudibus luſores circumueniunt, rixantur, mentiuntur, illi ad imponendas viciſsim graues iniurias ſe ſe armare quodammodo, extimulareq́ue videntur: nemo ſiquidem fallacijs, dolis, conuitijs, contumacia ſecum agi vult, & longè prȩſtat vinci, quam vincere huiuſmodi artibus. Sicut Socrates affirmabat, meliores eſſe qui acciperent, quam qui facerent iniuriam. Et Plutarch. Nō tantùm egregium eſt ſcire vincere, ſed etiam poſſe vinci pulchrum eſt, vbi victoria eſt damnoſa. N. Pueri, in quibus exiſtere ſolet inſatiabilis victoriæ cupiditas, ægrè deuitant hæc vitia, & difficillimè ſibi temperant, quin alternatim decipiant, aliquid inter ſe litigij contrahant, vanitatem orationis adiungant, & ira exuperante (quam comprimere propter animū, qui eos regit infirmum, non poſſunt) vnguibus in faciem inuolent. P. Quædam officij præcepta debent ac poſſunt tradi quamuis pueris, quæ ſi non ſeruent, virgarum pœ-

nis ſubijciantur. N Expertæ virtutis remediũ hoc eſt, pellendiſque puerorum morbis efficax. P. Qui ludicrorum certaminum arbiter & iudex deligetur, ei ſententiam ferẽti aduerſari ac reclamare non oportet. Si quãdo cum ſodalibus imperitioribus ludũ ſuſceperimus, eoſque propemodum vincere poſsimus, cogitò cedemus illis nonnunquam triumphum, vt ſe quoque nonnihil profeciſſe cum putauerint, fiant alacres, & nos alacriores reddant. N. Id obſeruaui cum coæuis meis ſæpius, & nunc cum adoleſcentibus adoleſcens obſeruo. P. Optimum eſt. N. Tamen quo quiſque imperitior eſt, hoc illi amplius à ludo refugiẽdum exiſtimo.

Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis
Indoctuſq; pilæ, diſcluè, trochiue, quieſcit,
Ne ſpiſſæ riſum tollant impunè coronæ.

P. Immo enimuero tanto magis lude, quoniã niſi vſu & exercitatione peritia non acquiritur. Ille tantum ludere vereatur, qui nihil didicit. N. Ingenuum eſt, magis animi, quàm lucelli cauſſa ludere: quod cum quæritur, difficile

eſt

eſt tueri modeſtiam. Lucrum nũquam ſatiat; atque plus eſt in ea appetitione frangenda negotij. N. Non ergo laudas, cùm pecunia in ludo deponitur, quam victor ſibi tollat. P. Non laudo. Quod ſi pueri nummulos deponant, multandos verberibus pronuntio. N. Quãobrem verberibus? P. Nam cùm ij defecerint, parentibus furantur denuo, vt ſumptus in ludũ ſuppetant. Nuces, globuli, & ſimilia ſint pro quibus certent. Non errant, qui indolem in ludo perſpici ſcripſerunt. Ego verò etiam viros inde cognoſci aio, & commẽdatione proſequendos, qui ſemetipſos continere norunt, & quidquid illiberale eſt, remis ac velis fugiunt. N. Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſsima vincit. P. Optarem adeſſe ludis puerorum pædagogos, magiſtros, aut maiores natu, quos reuereri & metuere cogerentur: vt proinde nihil parum decens, nihil petulans & pœna expiandum committerent. Illud item à quibuſdam rectè præcipitur vt dum ludunt, latinè loquantur, certa in eum animaduerſione decreta, qui vulgari ſermone vſus fuerit. Hanc ad rem conducet plurimum, ſi præceptores vocabula ſimplicia, & loquendi rationes ac

 phraſes,

victus fuerit; magnoperè excruciat. N. Neſcio quomodo mærori eſt vel nuces, vel ligulas paucas ludendo perdidiſſe, ne dum vitulam, quæ bis venit ad mulctram, binos alit vbere fœtus. P. Poſtremò tamdiù ludes, donec animũ ad grauiora & ſeria reparatũ ſentias. Non enim ad ludum & iocum, ſed ad ſeueritatem potius, & ad quædam ſtudia grauiora atque maiora facti ſumus, vt præclarè dictum eſt à Cicerone. N. Relinquitur iam (vt erat propoſitum) quartum quæſitum, qui luſus minimè exercendi. P. Commemini.

PROGYMNASMA
VICESIMVM, SEXTVM.

Luſus auerſandi.

IIDEM.

PATRVVS. Verecundum ac liberalitèr eductum adoleſcentem ab illis luſibus refugere oportere, quibus infamię nota inuſta eſt, ex

antegreſsis diſputationibus diſci potuiſſe opi nor.N.A quibus iſtis?P. Alearum,ſiue teſſerarum,& chartularum pictarum.Latrunculorū ludum(vulgò ſchachorum)inuenio damnari, ac reijci à nonnullis,quanquam vſitatiſsimus eſt,placetq́ue multis,de quo Hieronymus Vidas poeta eruditus & elegans libellum fecit. Nihil aiunt habere iucunditatis,conſtare quidem ingenio, ſed ideo literatis minus idoneum, quod mẽtem ſtudijs iam defatigatam, magis ceſſatione recreare, quam nouo meditationis labore grauare oporteat:&tẽpus quo nihil ſit pretioſius,ea ludi vanitate ineptè cõſumi: eſſe inuentum hominum nimis inertium,& ab otioſiſsimis frequentari. Hæc illi dicunt.N.Quod tuum eſt iudicium?P.Ego rẽ in medio relinquo· caret certè ignominia, & principibus etiam viris non improbatur. N. De alea velim aliquanto vberius diſſeras. P. Aleæ ludus à Palamede Nauplij filio apud Troiam in caſtris ad militum otium oblectãdum excogitatus putatur.Quidam hunc Palamedem latrunculorum auctorem prodiderunt. Plato ſcribit Theut priſcum quendam Deum talos & aleas inueniſſe.Herodotus au

tem libro 1. Lydijs hoc iuuentum tribuit. Interdictum olim huncce ludum Romæ fuiſſe indicat Horatius.

> — *ludere Doctior,*
> *Seu Græco iubeas trocho,*
> *Seu malis vetita legibus alea.*

Vlpianus quidem libro Pandect. X. titulo, de aleatoribus, eiuſmodi prætoris edictum producit. *Prætor ait, ſi quis eum, apud quem alea luſum eſſe dicetur, verberauerit, damnúmue ei dederit, ſiue qui eo tempore domo eius ſubtractum eſt, iudicium non dabo. In eum qui aleæ ludẽdæ cauſſa vim intulerit, vti quæq; res erit, animaduertam.* Illud, *vim inferre.* Paulus Iurecõſultus ſic interpretatur. Cogere ad luſum vel ab initio, vel victi dum retinent. Sapientibus & literatis viris ſemper odio fuit hic ludus. Plato adoleſcentem alea ludentem videns cũ increparet, & ille: ob rem tam paruam me ob iurgas? At conſuetudo non eſt res parua, ſubiecit Plato. Nolebat vir ſingularis in conſuetudinem veniri ea in re, quam iudicabat vitioſiſsimam. Nunquámne audiſti illud: Opti-

mus aleator eſt nequiſsimus? Et illud: quantò melius, tanto peius? N. Millies. P. Cum impudicis & ventri deditis coniungit aleones Catullus, vt ex ſocietate hominum præſtantiam perſpicias.

Quis hoc poteſt videre? quis poteſt pati,
Niſi impudicus, & vorax, & aleo?

Et Næuius apud feſtum: Peſsimorum peſsime, audax, ganeo, lurco, aleo. Cicero item 3. Off. cum mendacibus, furacibus, ebrioſis aleatores nominat. O genus luſorũ nobiliſsimũ. Quid talibus audacius, quid impudẽtius, quid in Deum atque homines execrationibus iacu laudis exercitatius? Domitianus Imperator, quoties occupationibus ſe relaxaſſet, ludebat teſſeris. Vſque adeò cæteræ iucunditates illi ſordebant. Nero immanis illa bellua, in ſingu la puncta, neſcio quot aureorum millia conſtituiſſe dicitur. O aleam pretioſam, vereque auream & argenteam. Fuge, mi fili, hoc turpiſſimum genus ludendi, ſiquidem ex re conſultas tua. N. Et fugi, & fugiam quaſi peſtẽ quãdam. Qui preter hos vitandi ſunt? P. Sortium

ac di-

ac diuinationum, quibus lethalis noxæ piacu lo homines obſtringuntur; homines, inquam, malè frugi, quos illa recreant. N. Non poſſum quin exclamem. Facilè hîc plus mali eſt, quã illic boni. P. Funambulos, geſticulatores, duellatores, moriones in ordinem aleorum referre licet.

PROGYMNASMA VICESIMVM SEPTIMVM.

Formula bene precandi.

DIDASCALVS, BERNARDINVS, CÆCILIVS, FVSCVLVS.

DIDASCALVS. Formulas illas, quibus alicui, aut aliquibus latinè, moreq; Chriſtiano bene precari poſſumus, mihi recitate. Bernardine. B. Hẽ præceptor. D. Quibus verbis peregrè abeũti, ſeu in viã ſe dãti optares proſpera? B. Iſtis? *Hoc iter felix fauſtúmque tibi ſit.* D. Aliter. B. *Faxit DEVS, vti ſaluus & incolumis reuertare. Bene proſperéque iſtuc tibi itineris eueniat. Angelus Domini te per hanc viam comitetur.*

D. Qui-

D. Quibus peregrè redeunti? B. *Optatus mihi & charus accidit tuus iſte reditus. Reditione tua multum me exhilaratum ſentio. Quod ſanus reuerteris, gaudeo. Deo ſit laus, qui te firmum valentemq́ nobis reſtituit. Tua reuerſione etiam atque etiam lætor.* D. Prandentibus & cænantibus bene precare Cæcili. C. *Eſcam potumq́ veſtrum DEVS benedicat. Sit vobis hoc prandium, ſeu cœna ſalutaris. Vtinam iſtæ epulæ conducant veſtris corporibus.* D. Ad te mox redibo Bernardine, ſi Fuſculum interrogauero. Age Fuſcule, quid dices ægrotanti, quod audiat quàm libētiſsimè? F. *DEVS OPT. MAX. tui miſertus, valetudinem tibi redintegret.* D. Dic reliqua, nam plures recordor me dictaſſe vobis. F. *Ab hac febri, ab iſta colica, ab iſto morbo liberet te Chriſtus, qui ſanauit omnē languorem. Chriſtus* IESVS *Dei filius, te famulū ſuum ſanare dignetur. Cæleſtis ille medicus te curare pro ſua miſericordia bonitateq́ velit. Auctor & largitor vitæ tibi vitam producat. Ex iſta ægrotatione Dominus noſter IESVS Chriſtus te clementer eripiat. Medicinam malo tuo faciat miſericors Dominus. Leuare dolores tuos, & depellere morbū iſtū dignabitur omnipotēs pater.* D. Sat multas. Quid ſternutanti, Bernardine? B. *Deus te ſeruet ſit ſaluti.*

luti.D.Nihil aliud?B.Nihil quod ſciam,aliud dixiſti in hoc genere.D.Propinanti ſeu bibenti?B.*Sit ſaluti,proſit,proficiat,conducat,quæ vulgi ſunt.Sit fœlix hauſtus,ſit ſalubris potio,bibe ſalutem.Accipio perlibenter*.D.Diem & noctem?B. *Hic tibi dies candidus illuxerit, fœlix procedat tibi hic dies.Hæc nox tibi commoda tranſigatur,proſperato,placidam tibi iſtam noctem precor:ſomnus tibi placatus contingat.* D. Si quis vxorem ducturus ſit domũ, qua ratione precabimur bona Cæcili?C.*Matrimonium tibi Deus ſuperiq; omnes fortunent.Núptias iſtas Deus ſanctificet. Quod tibi ſempiternum ſalutare ſit procreandis liberis. Quod Raguel Tobiæ iuniori , & Saræ filiæ coniugio copulandis,idem ego tibi tuæque precor. Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob vobiſcum ſit,& ipſe, coniungat vos, impleatq; benedictionem ſuam in vobis* . D. Optato aliquid boni honorem adipiſcentibus, Fuſcule. F. *Hic honor tibi perpetuus ſit. Deus hanc gloriam , iſtud decus tibi perpetuum faciat.Hunc honorem Deus tibi conſeruet atque augeat . Gratulor tibi honore iſto, Deus faxit vt eo dignus maneas.* D. Opus quodpiam aggredienti.F.*Quod benè vertat.Quod fauſtè fœliciterq; cadat,eueniat.Tuis cœptis adſit Deus.Cœp*

pto aſpiret IESVS. Deus in cœpta tua ad exitum fœlicem perducat. Deus hunc laborem tuum fortunet. D. Nouo anno ineunte, quę verba bona dicemus? F. *Hic annus tibi fauſtus procedat. Viue hunc annum ſanus & incolumis.* D. Nihil eſt præteritum. Amo vos multum de memoria & diligentia.

PROGYMNASMA VICESIMVM OCTAVVM.

Miſſæ ſacrificium, & inſtrumentum ſacrum.

MACARIVS, SEBASTIANVS, VICTORINVS.

MACARIVS.

Cùm tua peruideas oculis malè Lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutùm,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?

S. Eho, in me iſtos verſus, de Satyra (ſi ritè recordor)

ſordor)an in *Victorinum*?M. In te. S. In me? M.Dixi. S. Haud equidem auſpicatò huc me attuli. Quid hic ſibi vult?M. Quid vult?Te admonere, vt antè trabem de oculo tuo, quàm feſtucam de alieno. S. *Videlicet hoc inſinuas.* Quoniam paullò antè culpas tibi quaſdã exprobauerim; quod ad rem diuinam tardius nonnunquam accederes;quod ſacris aliquando nondum abſolutis furtim te proriperes; quod ſuſurrationibus vicinos impleres,haud prudenter, nec humaniter me egiſſe, vt pote qui plura offenderim.M.Bene augurare,& teſtem laudo Victorinum, quàm tu interea dũ ſacra fiunt,egregius ſis & ſpectatu dignus.V. Teſtimonium mihi Macarius denuntiat, vt audis,teſtimonium in te dicam.S.Res de compacto geritur, & in caput meum inſidiæ componuntur,in me iſthæc faba cuditur.Hoccine placet?M.Tu vt te inſontem culpaq; vacuum haberi poſtules?S. Remotior sũ aberratis,quã vterque veſtrũm.V.Tune iſtuc tanta confidẽtia?S.Verum eſt,veritas liberè proloquẽda eſt. V. Cõmemorabimus igitur honoris tui cauſſa,quas virtutes tuas,morũq, elegantias tẽpore ſacrorũ obſeruauerimus.S.Vos, & quod & quantum

tum libuerit commemorare, nihil interdico? ego deinde credam quæ voluero. M. Centum teſtibus te coarguam, ſi negaueris. S. Titiuillitium, Scarabæi vmbræ. Me ſolere in templis aut ſacellis adeſſe ad ſacrificium feſtis ac non feſtis diebus pro certo noui. V. Id non damus vitio, laudi potius. S. Hoc etiam certo certius eſt, me adeſſe corpore ad omnem modeſtiam religionemque compoſito, nec, vt vos, circumſpicere. M. Hoc ſecus eſt, habes caput verſatile, & curiosè oculos huc illuc iactas. S. Semel, ſi fortè, in hebdomade. V. Semel? In vna miſſa vicies. S. Prô ſuperi, quid eſt mentiri, ſi hoc nō eſt? M. Amabo, num hoc quoque inficiabere, te incubare ſedilibus, & vnum duntaxat genu humi figere, quales Iudæi CHRISTVM per ludibrium adorantes pinguntur? hoc vtique refugeres, ſi tot Angelorum myriadas præſentes aſtare facienti cogitares. S. Si quando in durum & frigidum lapidem incido, cùm puluillo & chirothecis, quas ſubijciam more veſtro, caream, tum cogor mutare genua, præſertim vbi ſacrum eſt longum. V. Quid lōgum? Poſt recitatum Euangelium procumbitur primùm in genua. S. At manemus nixi genibus,

donec

donec ſacerdos ad populum conuerſus, ſublata manu figuram crucis expreſſerit, beneque precatus eũ dimiſerit. *M.* Eſt vnius horæ quarta pars totum illud interuallum. S. Quando canitur muſicè, eſt vnius horæ propemodum. M. Cur non pudet? fœminæ hoc factitant. S. Viri tamen, quos me imitari honeſtius eſt, hoc non factitant. Fœminarum mores nihil moror. V. Vt inuitus genibus iſte nititur? M. Quæ ſunt tuæ preces? S. Roſarium, quas tu nuperrimè neſcio quo auctore fretus, ſphærulas precatorias appellabas; tam bellam latinitatem ſtupeſcente Nizolio. *M.* Tu, ſi diſplicet, ne vtare: interim exhibe Roſarium. S. Nolo. V. Nullum habet; quid tu caluũ vellis? S. Mecum non tuli, domi reliqui. An ego tanquam monachus de cingulo ſuſpenſum circumferrem? V. Non hoc iubeo, ſed vt alij, in ſacculo ſub tunica geſtares: S. E libello quoque precationibus operam dare conceditur, aut meditari quippiam de Paſsione Domini. *M.* Nunc aliquid dicis. Eia, de Paſsione. Veruntamen inſolenter ac rarò in manibus tuis libellũ animaduerto. Virgilium quidem abhinc triduũ verſabas ac fortaſsis cum poeta Muſam, aut

Aeolũ cũ Iunone orabas. V. Aſpexi cũ Æſopi fabellas legeret. S. Hoc demũ eſt aſpectu vagari, & foris oculatũ, domi cæcũ eſſe, ad aliũ cogere medicos, ipsũ ſcatere vlceribus. M. Caſu fit, vt quis interdũ circũſpiciat, aliorũq; ineptias intueatur. S. Nũ aliud eſt, quo me accuſes? V. Eſt. S. Quid ergo eſt? V. Cũ nomẽ IESV aut MARIÆ pronuntiatur, non inclinas genu, niſi rariſsimè. M. Hoc verè ruſticanum, non vrbanum eſt. S. Falſum eſt. V. Non falſum eſt, ſed ruſticanum eſt. S. At ego dico illum & te falſum loqui. An vero credis nihil notaſſe me, quod tibi iuſtè exprobrem? V. Mihin'? S. Ita. V. Mihi ne? S. Tibi ergo. V. profer ſi audes. S. Per dies proximè elapſos quis Sacerdoti ſacris operanti miniſtrauit? V. ego. S. Tenes artem? V. Melius quàm tu & Macarius. M. Caue ne cum dixeris malè, peius audias. V. Quod res eſt affirmo. Nam tu neſcis nolam, ſeu tintinabulum pulſare, cùm hoſtia ſalutaris ſublimè tollitur; & ille cereos non didicit emungere. S. Sed heus, quādo tu heſterno die in ſimpulo, ſeu ampulla aquam pro vino porrexiſti, lectáque epiſtola A M E N reſpondiſti? quis lapſus fuit? linguæ an memoriæ?

memoriæ?

moriæ? V. Non recordor huius ſolęciſmi. M. tam citò oblitus? at illud, puto, non effluxit, quod cùm ſacroſanctam hoſtiam ſupra verticem attollere Sacerdos pararet, tu facem non accenderis. Aſpergillum præterea, ſeu luſtricum aſperſorium incommodè præbes, aquiminium ſeu ſitellam æneam cum luſtrali aqua malè ſuſtines. Creabimus te ędituum, ſi vis; magis enim idoneus eſſe nemo poteſt, claret hoc. V. Irritaui crabrones. Quo in ludo eruditi eſtis vos? M. Magiſter nos aptè inſtituendos curauit: quid quæris? V. Si quod pretium dediſtis, facite vt reſtituatur, ſiquidem imperitè videmini inſtituti. S. Mittamus hanc litem, & pro ſe quiſque det operam, ſacra peragentibus ſcitè, ciuilemque in modum inſeruire; quæque in audienda miſſa obſeruanda ſunt, obſeruet in poſterum diligentius. Potés ne nobis enumerare, Victorine, quę Sacerdoti ad litergiam opus ſunt? V. Facillimè. M. Arrigimus aures. V. Vos fortaſsè aliquid à me vultis diſcere. S. Non, ſed te docere, vbi hæſitaueris: nos quippe iſta pridem ſcimus. V. vt vt ſit, non me pigebit documentum dare ſedulitatis meæ: ta

men ea conditione, vt quæ petiuero, vos etiã reddatis mihi memoriter. M. Habebis id. V. hoc inſuper oro, vt Ciceronem, Liuium, & alios latinitatis architectos ab iſtis liminibus, tanquam profanos arceatis:hoc eſt, ne me cogatis ex eorum arculis omnia ſumere.Nã vbi res aliqua non fuit,quo pacto nomen eius extare potuit? Similitudo quædam rerum veterum ac nouarum,& in hoc,& in alijs permultis generibus efficit, vt non pauca latinis vocibus afficere poſsimus.S. Quin dic modò.V. Epomidem lineam appello,quod ſuperhumerale vulgus Clericorum.Sequitur alba,& ſubauditur veſtis.Hæc eſt illa lintea, & prælonga ac laciniosa tunica, manicis laxiſsimis, quàm ſacrificaturus induit,illiuſque veſtis gerit imaginem,qua CHRISTVM Herodes contumeliosè, vt fatuum operuit. Cingulum flagella ſignificat.Manipulus, id eſt, faſcia illa in ſiniſtro brachio, funes, quibus ad columnam eſt alligatus. Stola laqueos collo eius iniectos,cũ ab vno iudice ad aliũ raptaretur. Caſula,purpuram, quam milites eidem in prætorio circũmdederunt;quod veſtimentum cruce à tergo ferè inſignitur. Ea quid moneat,nimis eſ

mani

manifeſtum. S. Cogitandum ſubijcit ſanctam illam ligneámque crucem, in qua tribus clauis affixa mundi ſalus pependit. Tu hæc myſteria in commentario aliquo legiſti. V. Et legi, & explicationes iſtas audiui à magiſtro puerulus, cum rudimenta fidei nobis interpretaretur. Locus vbi ſe veſtiunt ſacerdotes, & ſacra ſupellex reponitur, à quibuſdam veſtiarium, communiore voce ſacrariũ nominatur. Etiá dici poterunt templi penetralia, & adyta, Sacriſtiam qui nominat, nulla neceſsitate loquitur barbarè. M. Procede ad reliqua. V. Opus eſt item calice, opus patena (ſic enim maluerũt, cùm tamen ſit patina; & rectè, quia ipſa hoſtia ſanctiſsima cibus eſt, & cibus dicitur: Caro mea verè eſt cibus) Calici quadratum, ſed duratum, & linteum tegumen imponitur, pallá vocant. Ad eum præterea & os extergendum adeſt quaſi ſudariolum, quod purificatorium dicunt. Operitur calix velo ſerico, byſsino, aut alioqui non abiecto. Expanditur item ſuper aram corporale, linteum filo ſubtiliſsimo; quo admonemur illius mundæ ſindonis, qua corpus Domini exanime inuolutum ſcribitur. Id in theca reponitur. Longus ſim nimiũ,

ſi ſingula declarem quid velint. S. Non requirimus. V. Adhuc opus eſt hoſtia, è ſimilagine ſeu triticea farina, opus eſt aqua, vino, libro miſſarũ, cui miſſale nomen fecerunt. Ille quoſque Pontificalia, & Agendas vocant, Romano vocabulo rituales libri nominabuntur, vt omnes ſacrę cęrimoniæ, ritus. Vaſculum, vnde populo Euchariſtia promitur, ciborium, à genere poculi capaciſsimo, cui ſimile eſt. Id aurea plerumque, ſeu bõbycina pallula, ſiue chlamydula cõtegitur. Quid amplius à me deſideratis? S. Præſtitiſti: quod voluimus, & placuiſti. V. Dic tu Sebaſtiane ex pactis & conuentis de ara ſeu altari, S. In altari, cui palla prætẽditur, artificio quodã plerũq; elaborata, ſunt cãdelabrâ, ſtannea, lignea, alabaſtrina, ænea, argentea, inaurata, quibus inſiguntur cerei flaui, cãdidi. Item imagines, ſigna, ſtatuæ, icones, ſigillaria, ſimulacra (quanquam hoc verbi, vt ſculptile, ſacræ Scripturæ, & Eccleſiaſtici Doctores ad gentium idola ſemper transferunt: vti etiam fanum & delubrum potius de Ethnicis, quàm de Chriſtianis templis, vt vſurpentur mos vetus obtinuit.) Eſt autem à ſimulando ductum, quòd ſimulet & imi-

tetur veritatem corporum. M. Quid volunt ſigillaria? S. Imagunculæ, ſtatuæque cubitales aut palmares ſunt, fuſili opere de metallo, ſeu tomento & ſerico compoſitæ. Suppedaneum quod ſtatuarum pedibus ſubiectum eſt, & baſis ipſa. Tegitur item ara velis tribus. Qui autem pannus lineus in medio, vnius cubiti & ſemis latus, duorum longus, interdum extenditur, ſubſtratorium à ſubſternendo dicitur. Ad hæc in altaribus Sanctorum oſſa, cineres, quæque nomine reliquiarum intelliguntur, in thecis & vaſculis proponi ſolent. Flores etiam in ampullis teſtaceis, cupreis, & argenteis, ad ornatum. Nihil me arbitror prætermiſiſſe. M. Quid à me? V. Cætera quæ ad Sacerdotem pertinent. M. Liber Sacerdotis, vnde preces horarias facit, appellatur breuiarium: ducta voce à Iureconſultis, apud quos breuiariæ rationes dicuntur, in breuiariũ, hoc eſt, epitomen, & cõpendium contractę; ac proinde breuiarium eſt epitome. Et quid hic aliud eſt, niſi ſacrorum librorum quædam epitome? Vtitur hac voce Suetonius in Auguſto, pro ſummario ſiue compendio. Fecit & breuiariũ, inquit, totius imperij, quan

tum militum ſub ſignis vbique eſſet, quantũ pecuniæ in ærario & fiſcis, & vectigalium reſiduis. Item Plin. lib. 18. Verùm vt pariter omnis culturę breuiarium peragatur. Linteus ille amictus & candidus, ſeu amiculum album, rugoſum ſiue ſtriatum, ineptè ſuperpelliceum appellatur; nullæ ſunt ibi pelles. Sacerdotes eo indutos quidam candidatos, albatos & linteatos nuncupauerunt. Deinde Sacerdotes quidam ſunt Curiones (barbaris Curati ſiue Parochi) templum & cœtus hominum ipſorũ auctoritati ſubiectus Parochia, ſeu Parœcia. Ordines Clericorum, per quos ad Sacerdotium aſcenditur ſunt Oſtiariorum, Exorciſtarum, Lectorum, Acoluthorum, Hypodiaconorum, Diaconorum. Sacerdotis eſt ſacra facere, thus adolere. Arcula in qua thura ſeruantur acerra; vas vnde fit odorata ſuffitio, thuribulum nomen habet. Eſt item officij eius Euchariſtiam diſtribuere, confeſsiones excipere, moribundos ſacro oleo perungere, baptiſmo ſeu ſacro fonte infantes aſpergere, matrimonio nubentes coniungere. Initiatio, ſeu ſacrorum ordinum collatio, chriſmatis vnctio Epiſcopi ac Suffraganei eſt, quem initiatorem licebit

bit appelletis. Nihil reſtat. S. Omnes doctè.

PROGYMNASMA VICESIMVM NONVM.

Catechiſmus.

HIPPOLITVS, VITALIS.

HIPPOLITVS. Lætus ſum. V. Quam obrē? H. Quia didici. V. Quid didiciſti? H. Catechiſmum. V. Totúmne, & ad verbum? H. Totum, ad verbum. V. Quî tam breui ſpatio libellum paginarum adeò non paucarum? H. Diligentia quid non vincit? eam mihi ſubſidio comparaui. V. Atqui nec ego ſegniter ad hoc ipſum incubui, tamen vix dimidiatum comprehendi: itaque animi valde diſcrucior. H. Fortaſsis memoria non perinde vales. V. Hæc cauſſa eſt, vti conijcio. Quādo reddemus ex memoria? H. Perendie ante meridiem, ita iuſsit Præceptor nobis renuntiari. V. Interea diſcam plurima, H, Nō me ſuperabis, V. Quid

ita verò? H. Quia poſt finem quò ego perueni, reſtat nihil. V. Intelligíſne totum? H. Immò etiam. V. Reliquum eſt, ſi & memoria tenes, & probè intelligis, vti ſecundum eius doctrinam viuas. H. *Viuam*, Deo iuuante. Et tu, quãuis non teneas, nihilominus decem pręcepta cuſtodire debes, & alia quę ibi mandãtur, quæ ad duo capita rediguntur: declinare à malo, & facere bonum. V. Scio nobis Catholicis temperandum à vitijs & criminibus, ſtudendumque virtutibus, & fidem ſine operibus eſſe mortuam. H. Incitãuit me quoque permultũ genitor, qui, ſi ſcirem perfectè, non vile præmiũ mihi ſe daturum appromiſit. V. Quod? H. Pallium nouum panni optimi. V. Satis honeſtũ magnumque præmium. H. Quid tu expectas? *V.* Præter laudatiunculam à præceptore nihil, ſi ſciuero; præter verbera ſimiliter nihil, ſi ignorauero. H. Vtraque merces ſua mercede cõdigna eſt. Sed vis te audiam prius, quàm in gymnaſio recites. V. Admodum. H. Vbi? V. Domi meæ. H. Quo tempore? *V.* Cras poſt meridiem, cùm ſcilicet à ſtudijs erit otium. H. Accedam igitur ad te? *VITALIS.* Accede.

FINIS.

INDEX PROGYMNASMATVM QVÆ HOC PRIMO LIbro continentur.

EX PRIMO VOLVMINE PRO SECVNDA SCHOla Grammaticæ.

1. Filius paruulus à matre Magiſtro cõmendatus. Pag. 1.
2. Elementorum conformatio. 5.
3. Silentium, & attentio. 7.
4. Suggeſtio. 9.
5. Accuſationes. 11.
6. Colloquium in ſchola. 16.
7. Mutuatio calami. 81.
8. Fruſtratio petiti atramenti. 19.
9. Comparatio nominum, verborumque coniugatio. 21.
10. Nomenclatura. 23.
11. Iterum nomenclatura. 26.
12. Temeraria ſuſpicio. 28.
13. Somnus in gymnaſio. 30.

14. virtus

14. Virtus in teneris. 32.

Ex 2. volumine.

15. Cubitum diſceſſuri. 35.
16. Salutatio matutina. 37.
17. Conſecratio menſę. 39.
18. Gratiarum âctio poſt epulâs. 41.
19. Proborum familiaritas. 43.
20. A Deo actionum capienda primordia. 45.
21. Malorum ſocietas. 47.
22. Minutiora peccata. 50.
23. Libelli ſcurriles. 52.
24. Ludus globorum. 55.
25. Ludus turbinis. 58.

INDEX LIBRI SECVNDI.

PRO SECVNDA SCHOLA GRAMMATICÆ.

1. Deductio pueri ad Magiſtrum, & primum examen. 60.

2. Euntes

2. Euntes in ludum. 64.
3. Excuſatio abſentiæ. 67.
4. Calami præparatio. 70.
5. Elementorum conformatio. 73.
6. Ortographia. 78.
7. Serus in ludum aduentus. 81.
8. Petitio luſus. 84.
9. Explicationum repetendarũ ratio. 88.
10. Amiſſus,& promiſſus liber. 89.
12. Chartæ in membranam conſutæ. 91.
13. Litigium. 92.
14. Hora producta. 94.

Ex 2. volumine.

15. Se ſe veſtibus exuentes, ac preces ante ſomnum. 95.
16. E ſomno ſuſcitati, precatio matutina. 100.
17. Veſtientes ſe,& reliqua peragẽtes. 103.
18. Mores in cubiculo,& in lecto. 106.
19. Compoſitio corporis inter colloquendũ,& conſuetudines ruſticanæ. 111.
20. Inſtruere,& adornare menſam. 114.
21. Quæ ante cubitum. 118.

22. Mi-

22. Miniſtrare accumbentibus,& alia. 121.
23. Temperantia in victu. 124.
24. Tempus & modus ludendi. 128.
25. Officia ludentium. 130.
26. Ludus auerſandi. 137.
27. Formula bene precandi. 141.
28. Miſſæ ſacrificium,& inſtrumentum ſacrum. 144.
29. Catechiſmus. 155.

FINIS.

(??????)
(?????)
(????)
(???)
(??)
(?)

VVLNERATVS EST PROPTER INIQVITAtes noſtras,

ATTRITVS EST PROPTER SCELERA NOSTRA. Eſai. 53.

TOTA PVLCHRA ES
AMICA MEA,

ET MACVLA NON
EST IN TE.